

ระดับมาถึงหาดหินจะมีระบบนิเวศซับซ้อนมากขึ้น ส่วนบริเวณสันทรายจะมีระบบนิเวศของพืชชายหาดมากขึ้นด้วย บริเวณหาดทรายมีพืชพรรณน้อย มักเป็นพืชขนาดเล็กอยู่ระหว่างเม็ดทราย สาหร่ายเป็นพืชที่ปกคลุมหินหรือกรวด เช่น สาหร่ายไส้ไก่ เป็นแหล่งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์เล็ก ๆ ที่ไม่สามารถต้านแสงแดดและอากาศได้ พืชบริเวณหาดทรายที่สำคัญได้แก่ ผักบู่ทะเล ขึ้นเป็นกลุ่มทอดยอดลงไปตามทิศทางออกทะเล และน้ำนมราชสีห์ทะเล ขึ้นเป็นกลุ่มปะปนกับซากเศษวัสดุต่าง ๆ ที่คลื่นพัดมาชายหาด สำหรับหาดหินมีพืชขึ้นอยู่ไม่กี่ชนิด ที่พบมากได้แก่ สาหร่ายสีเขียว มีลักษณะเป็นเส้นใยยาว ๆ เกาะอยู่เป็นก้อนหิน หาดหินมีเศษปะการังทับถมอยู่ มักมีต้นผักเบี้ยทะเลขึ้นอยู่ระหว่างเศษปะการังและพรรณไม้ชายหาด

2.6 แหล่งหญ้าทะเล

แหล่งหญ้าทะเลเป็นระบบนิเวศชายฝั่งทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีลักษณะเด่นระบบหนึ่งเป็นพืชชั้นสูง มีดอกที่วิวัฒนาการปรับตัวมาดำรงชีวิตอยู่ในทะเลได้อย่างสมบูรณ์ สำหรับประเทศไทยพบหญ้า 12 ชนิด โดยในอ่าวไทยพบ 9 ชนิด และฝั่งทะเลอันดามันพบ 10 ชนิด แหล่งใหญ่ที่พบหญ้าทะเล ได้แก่ อ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี หาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง และเกาะยาว จังหวัดพังงา หญ้าทะเลมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่โดดเด่นเป็นระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์มากในแง่ความหลากหลายทางชีวภาพและจำนวนสิ่งมีชีวิตที่พบ ทำหน้าที่คล้ายกับพืชคลุมดินในเขตน้ำขึ้นน้ำลง จึงเปรียบเสมือนแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ทะเล นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ป้องกันการกัดเซาะบริเวณชายฝั่งทะเลรักษาสภาพดินบริเวณชายฝั่ง

1. แหล่งหญ้าทะเลน้ำตื้น อยู่ในเขตน้ำขึ้นน้ำลง พื้นที่จะเป็นโคลน เช่น เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา หรือพบสัมพันธ์กับระบบนิเวศอื่น เช่น แนวปะการังและป่าชายเลน หากพบติดกับแนวปะการังพื้นมักเป็นและมักมีเศษปะการังปะปนอยู่บ้าง เช่น หมู่เกาะสมุย - พังงา สำหรับที่พบสัมพันธ์กับป่าชายเลน เช่น อ่าวคุ้งกระเบน มีพื้นที่เป็นโคลน หญ้าทะเลที่พบในเขตน้ำขึ้นน้ำลงมีขนาดเล็ก เช่น หญ้าใบมะกรูด จนถึงที่มีขนาดใหญ่ เช่น หญ้าชะเงาใบยาว

2. แหล่งหญ้าทะเลน้ำลึก แบ่งเป็นเล็กน้อย เช่น แหล่งที่อยู่ถัดไปออกจากแนวปะการังที่มีความลึก 10 - 20 เมตรได้ เนื่องจากอยู่ลึกจนยากแก่การกำหนดแหล่งที่พบ

2.7 แนวปะการัง

แนวปะการังส่วนใหญ่จะพบอยู่ตามชายฝั่งของเกาะตั้งแต่เขตพื้นที่น้ำทะเลท่วมถึงลงไปในพื้นที่พบแนวปะการัง น้ำทะเลจะมีอุณหภูมิและความเค็มสูง และมีความใสอยู่ในเกณฑ์ดี แนวปะการัง (Coral Reef) เป็นแนวหินปูนใต้ทะเลที่เกิดจากการทับถมกันของซากปะการังและซากหินปูนของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ในแนวปะการัง โดยมีกระบวนการทางธรณีวิทยาทำให้น้ำขึ้นน้ำลงรวม

ตัวกันเป็นเนื้อเดียว สำหรับประเทศไทยถือว่าเป็นแนวปะการังที่ยังมีอายุน้อย หรือเป็นเพียงแหล่งปะการัง (Coral Assemblage) ดังที่พบในอ่าวไทยตอนบน ระบบนิเวศในแนวปะการังถือว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดระบบหนึ่ง เนื่องจากมีทั้งปริมาณและความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตมาอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่น ในพื้นที่ที่จำกัด แนวปะการังแบ่งตามระดับความลึกได้ 4 แบบ เมื่อรวมกับกรณีของกองหินใต้น้ำและนอกแนวปะการังอีก 2 แบบ จึงรวมเป็น 6 ลักษณะด้วยกัน คือ

- 1) แนวปะการังโผล่พ้นน้ำได้เป็นบางเวลา ได้แก่ แนวราบที่อยู่เหนือระดับน้ำ
- 2) แนวปะการังน้ำตื้น (ลึกปานกลาง) มีความลึกไม่เกิน 3 เมตร จากระดับน้ำลงต่ำสุด มักพบในเกาะใกล้แผ่นดินเกาะเป็นเขาปูนเป็นส่วนใหญ่ แนวปะการังมีปลาสวยงามหลายชนิด บางแห่งพบทะเล โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งที่มีความลาดเอียงน้อยและมีดินโคลน
- 3) แนวปะการังน้ำปานกลาง อยู่ในระดับความลึก 3 - 10 เมตร จากระดับน้ำลงต่ำสุด
- 4) แนวปะการังน้ำลึก เป็นแนวปะการังที่ก่อตัวอยู่ลึกประมาณ 10 - 30 เมตร จากระดับน้ำทะเลต่ำสุด พบอยู่ตามเกาะที่อยู่ใกล้ไหล่ทวีป เกาะเป็นหินแกรนิตที่มีน้ำทะเลคุณภาพดี น้ำใส ไม่มีตะกอน เช่น หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน
- 5) กองหินใต้น้ำ (ปรึมน้ำ)
- 6) นอกแนวปะการัง มีทั้งปะการังน้ำปานกลางและน้ำลึก

2.3 ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wet Land)

เป็นระบบนิเวศที่มีน้ำขังตลอดปีจนเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นน้ำจืดและน้ำเค็ม มีความลึกไม่เกิน 6 เมตร และมักอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางไม่เกิน 50 เมตร ลักษณะที่ปรากฏ เช่น ทะเลสาบ หนองน้ำ และป่าพรุ (ป่าชายเลนชายฝั่งทะเลและพื้นที่ปากแม่น้ำจัดอยู่ในระบบนิเวศชายฝั่งทะเล) พื้นที่ชุ่มน้ำที่พบได้แก่

2.3.1 ป่าพรุดั้งเดิม (Virgin Peat Swamp Forest) เป็นสังคมป่าไม้ผลัดใบที่สามารถขี้อยู่บนที่ลุ่มน้ำขังอันประกอบด้วยซากพืชและดินอินทรีย์ สภาพคล้ายป่าดงดิบระดับต่ำที่ไม่ยืนต้น ขนาดน้อยใหญ่หนาแน่น แบ่งเรือนยอดได้ 3 ชั้น สูงราว 15 - 30 เมตร และต่ำกว่า 15 เมตร บริเวณโคนต้นไม้มีรากค้ำยันเป็นจำนวนมาก ในประเทศไทยพบเหลืออยู่แหล่งเดียวที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติ (พรุโต๊ะแดง)

2.3.2 พรุเสม็ดหรือป่าเสม็ดขาว เป็นสังคมพืชที่ขึ้นทดแทนพรุดั้งเดิม เป็นไม้ที่ขึ้นอยู่ตามสันดอนของหนองน้ำ เช่น เสม็ดขาว กระทุ่มน้ำ หวาน้ำ หว่าลิง มังเร ประสาทเฟิร์น เช่น ลำเพ็ง ลำเพยung ประสาทกก เช่น แห้ว กระเทียม จุสามเหลี่ยม กกนา และหญ้าต่าง ๆ เช่น แขม และหญ้าหว่าแดง เป็นต้น

2.3.3 พรุหญ้า เป็นพื้นที่ป่าทดแทนพรุดั้งเดิมและพรุเสม็ดที่ถูกทำลายลง พันธุ์พืชส่วนใหญ่เป็นกก ย่านลิเภาใหญ่ ผักกูด

2.3.4 สังคมพืชลอยน้ำและใต้น้ำ เป็นบริเวณที่ถัดออกไปจากฝั่ง พบอยู่ในบึงน้ำจืด เช่น บัวสาย บัวเผื่อน จอก โผลง และผักตบชวา เป็นต้น บริเวณนี้มักเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำ เช่น ทะเลน้อย บึงบอระเพ็ด เป็นต้น นกที่พบทั่วไป เช่น นกเป็ดแดง นกกาน้ำเล็ก นกกระสาแดง นกยางเปีย เหยี่ยวแดง เป็นต้น

2.11 หลักเกณฑ์การกำหนดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักเกณฑ์นี้ของอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผจญภัย กำหนดขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้งเส้นทางไปกลับและทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบหรือวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป อย่างน้อย 1 เส้นทาง
4. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้ต่อนักท่องเที่ยว
6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน ในแต่ละเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยว
7. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถอธิบายเรื่องราวในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านได้
8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีการบริหารร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์การภาครัฐบาล และเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล และ อบต.)
9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่าง ๆ

10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและมีการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล

11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Ecology)

2.12 ประเภทกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. กิจกรรมดูผีเสื้อและแมลงต่าง ๆ

ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เน้นนักท่องเที่ยวสังเกตธรรมชาติและศึกษาเรียนรู้รวมถึงได้สัมผัสกับสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ในระบบนิเวศอย่างใกล้ชิด

ผีเสื้อสามารถที่จะให้ป็นดัชนีบ่งชี้สภาพของป่าได้เป็นอย่างดี โดยผีเสื้อและพรรณไม้ดำรงอาศัยด้วยความสัมพันธ์กัน หากพื้นที่ใดพบชนิดของผีเสื้อมาก ย่อมแสดงถึงสภาพป่าและพันธุ์พืชมีความหลากหลายหรือการพบผีเสื้อบางชนิด เช่นผีเสื้อในระยะตัวหนอนกันหญ้า ย่อมแสดงว่าพื้นที่นั้นไม่ถูกแปรสภาพไปเพื่อทำการเกษตร หรือปล่อยทิ้งร้างกลายเป็นทุ่งหญ้าเป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการการรุกรุกทำลายป่าเป็นการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของผีเสื้อ ทำให้ผีเสื้อบางชนิดลดลงจนอยู่ในสภาวะใกล้สูญพันธุ์ หรือบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว ดังนั้นวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทั้งผีเสื้อแมลงธรรมชาติโดยรวมอย่างยั่งยืน คือ การดูผีเสื้อและแมลงในธรรมชาติ ซึ่งจะให้ความเพลิดเพลิน เกิดความอ่อนโยน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการสังเกตการจดจำ ทักษะศิลป์ ให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความเข้าใจในธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีการที่เราทุกคนแม้จะต่างกันทางเพศ วัย การศึกษารูานะ ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการดูผีเสื้อในธรรมชาติ การดูผีเสื้อและแมลงให้ได้ธรรมชาติ ต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของผีเสื้อและแมลงแต่ละชนิด รู้ถึงความสัมพันธ์ของผีเสื้อและแมลงกับธรรมชาติแวดล้อม

2. กิจกรรมพักผ่อนสวนเดินท์

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนแบบทางเดินท์ ซึ่งมีหลายรูปแบบตั้งแต่พักผ่อนแบบเดินท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริการ จนถึงพักผ่อนกลางป่า ที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ เลย โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด อาจทำร่วมกับกิจกรรมท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การดูนก เป็นต้น แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้คือ ต้องดูแลบริเวณที่ทางเดินท์อยู่ในเขตบริการ ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นให้เช่น ลานทางเดินท์ ถังขยะ ห้องน้ำ ห้องสุขา รวมบริเวณที่ชำระล้าง บริเวณที่ประกอบอาหาร และลานแคมป์ไฟรวม ตลอดจนจัดกิจกรรมแคมป์ไฟให้ศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมากกว่าความสนุกสนาน โดยการรวมกลุ่มกันร้องเพลง ดมของมีนเมา จนทำลายความสงบของพื้นที่

3. กิจกรรมท่องเที่ยว น้ำตกและลำธาร

ลักษณะกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่าเขาที่มีน้ำตก อาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่น เล่นน้ำตก และลำธาร เดินสำรวจสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำ นั่งรับประทานอาหาร ชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตก เป็นต้น ควรจัดให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว

เที่ยวเพื่อได้รับความรู้เกี่ยวกับน้ำตกและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่น่าสนใจควบคู่กันไปด้วย นอกจากนั้นควรเน้นกิจกรรมที่ไม่ทำลายความสงบธรรมชาติ และจัดเขตปลอดอาหารเครื่องดื่มบริเวณน้ำตกเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของน้ำตก แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้คือ ต้องให้นักท่องเที่ยวช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ไม่ส่งเสียงอีกที่รบกวนผู้อื่น และปฏิบัติตนเพื่อความปลอดภัยของตนและส่วนรวม

4. กิจกรรมถ่ายภาพและบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติ

การถ่ายภาพทิวทัศน์ หมายถึง การถ่ายภาพภูมิประเทศต่าง ๆ ที่พบเห็นได้ในธรรมชาติ แต่การถ่ายภาพทิวทัศน์นั้นไม่ได้หมายถึงการถ่ายภาพในธรรมชาติอย่างเดียว ในภาพทิวทัศน์ สามารถรวมบุคคล อาคาร สถาปัตยกรรม รถยนต์ สัตว์ต่าง ๆ ฯลฯ เข้าไปได้ทั้งสิ้น แต่สิ่งต่าง ๆ ที่เข้าไปรวมอยู่ในภาพมิใช่จุดเด่นของภาพเพราะจุดเด่นของภาพประเภทภาพทิวทัศน์นั้นคือภาพทั้งภาพมิใช่ส่วนหนึ่งของภาพ

ทิวทัศน์ที่สวยงามนั้นเกิดขึ้นเองในธรรมชาติหรืออาจจะเป็นการผสมผสานกันระหว่างสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ของมนุษย์รวมกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ ความงามนี้มนุษย์สามารถมองเห็นด้วยตาและซาบซึ้งในความงามที่ตามองเห็นได้ทันที ดังนั้น ภาพทิวทัศน์จะต้องเป็นภาพที่ถูกบันทึกขึ้นด้วยความรู้สึกประทับใจภาพที่เห็นอาจสรุปได้ว่า การถ่ายภาพทิวทัศน์คือ การถ่ายภาพสิ่งที่ได้พบเห็นโดยปราศจากการเสริมแต่งให้ผิดจากที่เห็นและเป็นการถ่ายภาพเนื่องจากความประทับใจสิ่งที่เห็นในลักษณะภาพรวม มิใช่เน้นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เห็น

ลักษณะของภาพสารคดี นั้นอาจเสนอเรื่องราวด้วยตัวของมันเองได้หรืออาจมีคำบรรยายภาพเหนือบทความขยาย จุดสูงสุดของภาพสารคดี คือ ภาพจะต้องดูแล้วเข้าใจทันที เป็นภาษาสากล ผู้ดูสามารถรับรู้สิ่งที่ต้องการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องมิใช่การให้ความสนใจไปที่ความสวยงาม แสง เงา หรือองค์ประกอบภาพอื่น ๆ เป็นหลัก

สิ่งสำคัญมากที่สุดนั่นคือ ภาพสารคดีต้องคงไว้ซึ่งความเป็นจริง การจัดภาพหรือการจัดฉากอย่างเหมาะสมเพื่อให้ภาพสวยงามน่าดู หรือสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนขึ้นสามารถทำได้ แต่ต้องไม่ทำมากเกินไปจนบิดเบือนข้อเท็จจริง

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ถ่ายรูปหรือบันทึกเทปวิดีโอและบันทึกเสียงเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งที่น่าสนใจที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก สัตว์ป่า เป็นต้น หากสามารถบันทึกเสียงธรรมชาติด้วยก็ยิ่งดี การจัดกิจกรรมนี้จึงควรเตรียมเส้นทางที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายภาพธรรมชาติและบันทึกเสียงเกี่ยวกับจุดที่น่าสนใจและสามารถถ่ายรูปได้สวยงามตลอดจนรายละเอียด หรือประวัติที่น่าสนใจของสิ่งที่ควรบันทึกภาพหรือเสียงไว้ แต่จะต้องระมัดระวังในเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณนั้นด้วย

5. กิจกรรมเดินป่า

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เดินป่าระยะไกล (ตั้งแต่ 2 กิโลเมตรขึ้นไป) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดด้วยเส้นทางเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจทางธรรมชาติรายทาง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังมีโอกาสเรียนรู้สรรพสิ่งจากธรรมชาติจากผู้นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยาและสื่อความหมายธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ อาจจะมีการพักแรมในป่าด้วยก็ได้ แต่สิ่งสำคัญจะต้องนำสิ่งของอุปโภคบริโภคทั้งหลายออกจากป่าให้หมด รวมทั้งขยะต่าง ๆ ด้วย

6. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาส ได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางสื่อความหมายธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ นอกเหนือจากการให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวชมในพื้นที่ธรรมชาติแล้ว กิจกรรมศึกษาธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ การบริการศูนย์นักท่องเที่ยว (Visitor Center) นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibition) เส้นทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติ (Nature Interpretative Trail) ซึ่งนักท่องเที่ยวมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบพื้นที่ รักษาความสะอาดและไม่ทำพฤติกรรมเชิงทำลายต่าง ๆ เช่น ถอนป้ายทิ้ง ขีดเขียนลงบนป้าย หิน หรือต้นไม้ ไม่ส่งเสียงดังรบกวนความสงบตามธรรมชาติ โดยมัคคุเทศก์มีหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนเข้าไปทำกิจกรรมว่าควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะรักษาภาพธรรมชาติและไม่ก่อผลกระทบต่อพื้นที่

7. กิจกรรมดูนก

เป็นกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจกิจกรรมหนึ่ง ลักษณะของกิจกรรมเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเรื่องนก โดยมีสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญคือ นกชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพและนกหายาก ซึ่งเส้นทางที่รองรับกิจกรรมประเภทนี้ ไม่ควรมีการพัฒนาใด ๆ นอกจากจุดหยุดพักบางจุดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จัดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น กลุ่มนักท่องเที่ยวดูนกไม่ควรเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่มากและมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติของนกในพื้นที่นั้นดีพอ ตลอดจนมีกล้องส่องดูนก (Binoculars) คู่มือดูนก (Birds guide) ที่สำคัญประการหนึ่งของกิจกรรมนี้ก็คือ ไม่ควรกำหนดเส้นทางเดินผ่านบริเวณทำรังหรือวางไข่ของนก ตลอดจนควรมีการควบคุมเข้มงวดไม่ให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่รบกวนนก เช่น ฤดูวางไข่ หรือฤดูผสมพันธุ์

8. กิจกรรมศึกษาและท่องเที่ยวถ้ำ

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น กระบวนการเกิดถ้ำ ลักษณะของหินและสัณฐานธรณีประเภท สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำ การดู

แลร์กษาน้ำ เป็นต้น นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังได้รับความเพลิดเพลินและตื่นตากับความงาม แปลกตา และลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของถ้ำอีกด้วย ถ้ำหากการเที่ยวถ้ำที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอหรือถ้ำที่ลึก หรือววน จำเป็นต้องมีัคเหตุศกันำทางเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หากจะให้เกิดควรมีการสื่อ ณะนำเรื่องการเที่ยวถ้ำและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในบริเวณนอกถ้ำ และต้องควบคุมดูแลให้นัก ท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วย

จากลักษณะตามธรรมชาติของถ้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ขึ้นอันมีความงามที่น่า อัศจรรย์และทำทาย ซึ่งมีแรงดึงดูดต่อมนุษย์ ทำให้เกิดความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นและใครที่จะ ได้ไปชมและสัมผัสซึ่งมีผลทำให้มนุษย์เกิดความสุขทั้งกายและใจ จึงนับได้ว่าถ้ำเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อน ใจที่มีคุณค่ามากอีกประการหนึ่ง

ถ้ำดึงดูดความสนใจมนุษย์ในหลาย ๆ ลักษณะเนื่องจากถ้ำมีลักษณะรูปทรงทางธรณีวิทยา ค่อนข้างแปลกประหลาด กล่าวคือ มีลักษณะเป็นโพรงน้อย ใหญ่ ลึก มีด ขึ้น และเต็มไปด้วย หินงอก หินย้อย ในลักษณะต่าง ๆ กัน ถ้ำจึงให้ความรู้สึกหรือตอบสนองต่อผู้ที่มาเที่ยวถ้ำได้ ในลักษณะต่าง ๆ กันด้วย เช่น ถ้ำในความรู้สึกลึกลับ น่ากลัว เนื่องจากความมืดและความยอกย้อนก่อให้เกิดความตื่นเต้น ไร้วาใจมนุษย์ให้ลองเข้าไปพิสูจน์ หรือหินงอก หินย้อยที่มีความตระการตา นอกจากนี้ ยังมีชีวิตภายในถ้ำ เช่น แมลงถ้ำ ผีเสื้อ ู กบ รวมถึงสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กและพืชที่อาศัยอยู่ในถ้ำสามารถสร้างความปิติให้แก่ ผู้ที่พบเห็น

9. กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ เรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาว กลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง วงโคจรของดาว ตลอดจน ประวัติและตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตำนานพื้นบ้านของแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัดจะไม่ เหมือนกัน จุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวทุกคนที่จะได้มีโอกาสฟังตำนานพื้นบ้ายที่เกี่ยวข้องกับดาวภาย ได้บรรยายกาการตั้งแคมป์ ซึ่งพื้นที่ธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การจัดกิจกรรมนี้ได้แก่ บริเวณที่โล่งหรือบนที่สูง เช่น เกาะแก่ง ชายหาดที่โล่ง ทางหมู่บ้านภูเขาที่ไม่มีต้นไม้บดบังท้องฟ้า เป็นต้น ส่วนฤดูที่เหมาะสมกับ กิจกรรมนี้ก็ช่วง ฤดูหนาว และฤดูร้อนทางภาคใต้ เนื่องจากท้องฟ้าไม่มีเมฆหมอก บดบัง นอกจากนั้น กิจกรรมนี้ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้ชำนาญในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนมีอุปกรณ์ช่วย เช่น กล้องดูดาว แผนที่ดาว เป็นต้น

10. กิจกรรมช้จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยว ได้ช้จักรยานชื่นชมความงามของธรรม ชาติตามเส้นทางที่กำหนดไว้ ซึ่งกิจกรรมนี้ต้องอาศัยอุปกรณ์คือ รถจักรยานธรรมดาหรือจักรยานเสือภู

เขา โดยเส้นทางซึ่งจักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมเดินป่าหรือศึกษาธรรมชาติ หรือควรเป็นเส้นทางที่ไม่ผ่านบริเวณดำรงชีวิตหรือสัมผัสต่อเผ่าพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ กันเพื่อท้าทายและไม่เกิดความเบื่อหน่าย ตลอดจนมีจุดสนใจและความงดงามตามธรรมชาติ ส่วนการพัฒนาเส้นทางซึ่งจักรยานควรเน้นให้เข้ากับธรรมชาติ ไม่ตัดต้นไม้ใหญ่ ไม่ต้องทำเส้นทางด้วยวัสดุก่อสร้าง อาจมีการทำร่องระบายน้ำ หรือสะพานไม้อย่างง่าย ๆ ในบริเวณลุ่มหรือร่องน้ำเท่านั้น แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้คือ ต้องดูแลเส้นทางซึ่งจักรยานให้อยู่ในสภาพใช้การได้ และดูแลรักษาความสะอาด ตลอดจนกวดขันให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้

11. กิจกรรมพายเรือแคนู, คายัค, และล่องแพ

กิจกรรมพายเรือหรือแล่นเรือใบ ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ อีกทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือ และได้ออกกำลังกายด้วย เช่นการพายเรือแคนู การพายเรือคายัค การพายเรือใบ การแล่นเรือใบ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำ แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้ได้แก่ จำนวนเรือต่อหน่วยพื้นที่ ขยะ การรบกวนบริเวณวางไข่ของสัตว์น้ำ ฯลฯ จึงต้องช่วยกันดูแล รักษาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนความเข้มงวดในการควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง

12. กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น

ลักษณะกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้ทะเลที่มีสีสันทสวยงาม และยังให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำ โดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ มีเพียงหน้ากากเท่านั้น ซึ่งบริเวณที่จัดกิจกรรมประเภทนี้จะต้องเป็นบริเวณที่น้ำตื้นที่มีความลึกไม่เกิน 0.9 เมตร และเป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีพืชและสัตว์ใต้น้ำประเภทอื่น ๆ ประกอบ กระแสน้ำไม่รุนแรง และน้ำใสสะอาด โดยมีการจัดให้มีเส้นทางดำน้ำได้ทะเลน้ำตื้น และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรได้ทะเลให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย แต่สิ่งที่ควรระวังจากกิจกรรมนี้คือ เรือที่นักท่องเที่ยวไปดำน้ำอาจทำลายปะการังได้น้ำเมื่อน้ำลด หรือเมื่อทอดสมอเรือลงไป จึงควรหมายแนวเขตที่มีปะการัง ความลึกต่ำสุดและสูงสุดของน้ำ พร้อมทั้งควรจัดทุ่นจอดเรือให้เป็นระเบียบนอกจากนี้ควรควบคุมไม่ให้เรือปล่อยน้ำมันเรือลงไปใต้น้ำ ไม่ให้ทิ้งขยะลงน้ำ และควรให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรได้ทะเลควบคู่ไปด้วย เช่นให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสช่วยดำน้ำเก็บขยะ และปลูกปะการังเป็นต้น อันจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วมในการรักษาธรรมชาติใต้น้ำ

13. กิจกรรมดำน้ำลึก

ลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติได้ทะเลที่มีสีสันทเช่นเดียวกับกิจกรรมดำน้ำตื้น ต่างกันตรงที่นักท่องเที่ยวต้องใช้เครื่องช่วย

หายใจ และบริเวณที่จัดกิจกรรมนี้มีความลึกไม่เกิน 30 เมตร นอกจากนั้นก็เหมือนกิจกรรมดำน้ำตื้นทั่วไป

14. กิจกรรมที่พักเชิงนิเวศ

การบริการสถานที่พักที่มีลักษณะบริการเชิงนิเวศ (Eco - lodge) อาจพิจารณาได้จาก

1. ลักษณะรูปแบบของสถานที่พัก มีการก่อสร้างโดยคำนึงถึงความเป็นท้องถิ่น และความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ

- การสะท้อนสภาพดั้งเดิมของพื้นที่ (ลักษณะของสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม การตกแต่งภายในและองค์ประกอบต่าง ๆ ของสถานบริการ) ว่ามีลักษณะแบบดั้งเดิมของพื้นที่มากหรือมีลักษณะผสมผสานของเดิมกับของใหม่ที่กลมกลืนกัน หรือมีลักษณะแบบใหม่เป็นส่วนใหญ่
- กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม (ด้านรูปแบบ ขนาด การจัดวางองค์ประกอบอย่างกลาง ๆ หรือผสมผสาน โดยสถานบริการมีความโดดเด่นกว่าแต่ไม่รู้สึกทำลายสภาพพื้นที่)
- การเลือกทำเลที่ตั้งของสถานบริการ อยู่ในทำเลที่เหมาะสมไม่ทำลายธรรมชาติ หรืออยู่ในทำเลที่มีการดัดแปลงธรรมชาติบ้างแต่ไม่มีผลกระทบ หรืออยู่ในทำเลที่มีผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติ หรือ อยู่ในทำเลที่มีการทำลายธรรมชาติมากที่สุด

2. มีการจัดการด้านรักษาสีงแวดล้อม

การใช้พลังงาน มีมาตรการประหยัดพลังงานมากน้อยแค่ไหน

- การใช้น้ำ ประหยัดมากน้อยแค่ไหน
- การบำบัดน้ำเสีย มีการบำบัดน้ำเสียเหมาะสมตามหลักวิชาการและนำกลับมาใช้ในพื้นที่หรือจัดการโดยวิธีหนึ่งวิธีใดและอย่างไร
- การจัดการขยะมูลฝอย มีมาตรการอย่างไร

3. กิจกรรมและการบริการ

- มีกิจกรรมให้การศึกษาสิ่งแวดล้อม ประกอบสำหรับผู้มาพักหรือไม่
- มีการสื่อความหมายสิ่งแวดล้อมต่อผู้มาพัก ในสถานที่บริการต่าง ๆ ภายในสถานที่พักหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน
- การบริการสะท้อนความเป็นท้องถิ่นทั้งในด้านรูปแบบ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการประกอบอื่น ๆ

- การบริการมีความสะอาดเป็นที่น่าพอใจ ถูกสุขลักษณะ รวดเร็ว

4. การลงทุน

- พิจารณาการร่วมทุนกับท้องถิ่น และผลตอบแทนที่เอื้อต่อท้องถิ่นมากน้อย
อย่างไร มีการใช้แรงงานท้องถิ่นระดับไหน เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นในการสำรวจสถานการณ์ สถานภาพของชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายโดยมีประเด็นศึกษาดังนี้

1.1.1 แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ

องค์ประกอบด้านพื้นที่

องค์ประกอบด้านการจัดการ

องค์ประกอบด้านกิจกรรม

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

1.2.2 ศึกษาถึงผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและบทเรียน

ผลกระทบเชิงบวก

ผลกระทบเชิงลบ

โดยมุ่งเน้นถึงผลกระทบในมิติของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน

1.1.3 ศึกษาถึงแนวคิดในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร และมุมมองของความเป็นไปในอนาคต ในภาพรวมของภาคใต้

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

1. ชุมชนกะปง	จังหวัดพังงา
2. ชุมชนเกาะยาว	จังหวัดพังงา
3. ชุมชนเกาะพระทอง	จังหวัดพังงา
4. ชุมชนพะโต๊ะ	จังหวัดชุมพร
5. ชุมชนบางใบไม้	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. ชุมชนถ้ำผิง	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7. ชุมชนคีรีวง	จังหวัดนครศรีธรรมราช
8. ชุมชนวังลู่	จังหวัดนครศรีธรรมราช
9. ชุมชนบางไก่อโด่ง	จังหวัดนครศรีธรรมราช
10. ชุมชนกรุงชิง	จังหวัดนครศรีธรรมราช
11. ชุมชนเขานอจู้จี้	จังหวัดกระบี่
12. ชุมชนตะโหมด	จังหวัดพัทลุง

2. ทีมวิจัย

ทีมวิจัยประกอบด้วย

1) นายเชาวลิต สิทธิฤทธิ์ มีประสบการณ์ในการดำเนินงานร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ หลายพื้นที่ ที่ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยว พร้อมกับบทบาทในการทำงานพัฒนาร่วมกับชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนกรุงชิงชุมชนนบพิตา เป็นคณะทำงานในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาของชุมชนกรุงชิง และชุมชนนบพิตา เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลกรุงชิง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2) นายณริน จันชุม เป็นหนึ่งในกลุ่มนักสื่อความหมายทางธรรมชาติของชุมชนกรุงชิง เป็นผู้ช่วยนักวิจัยในโครงการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลกรุงชิง เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องพันธุ์นกและพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมา 3 ปี

3) นางสาวอติญรัตน์ แก้วเกิด เป็นบัณฑิตจบใหม่ทางด้านการจัดการชุมชน มีความสนใจและตั้งใจในการทำงานร่วมกับชาวบ้าน เป็นครูผู้สอนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กิ่งอำเภอนบพิตา

ประสบการณ์บวกกับความตั้งใจ ในการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ของทีมวิจัยมาระยะหนึ่ง ถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญอันหนึ่ง และเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

3. กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการประกอบด้วย

- 1) ทีมวิจัยซึ่งถือเป็นผู้ดำเนินการหลัก
- 2) กลุ่มผู้มีความรู้ ประสบการณ์ จากสถาบันต่าง ๆ เช่นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งมีบทบาทเป็นคณะที่ปรึกษา
- 3) กลุ่มผู้ร่วมงานกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย มีบทบาทเป็นผู้ร่วมงานวิจัยและประสานงานในพื้นที่

4. แหล่งข้อมูลและวิธีเก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจาก

1. แหล่งข้อมูลบุคคล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถึงแนวคิดและวิธีดำเนินงาน
2. แหล่งข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และทดลองท่องเที่ยวจริง ๆ ในชุมชนเป้าหมาย
3. แหล่งข้อมูลจากการจัดเวที ระดมความคิดเห็นร่วมกันของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย
4. แหล่งข้อมูลตามเอกสาร วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว

ในส่วนวิธีการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ถึงแนวคิดและรูปแบบในการจัดการต่าง ๆ แล้วนำมาสรุปเป็นเอกสารข้อมูลเบื้องต้น แล้วให้ชุมชนช่วยกันตรวจสอบ เติมเต็มความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งในรูปของการจัดเวทีสัมมนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้

5. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จะนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นย่อยที่ตั้งไว้ โดยกำหนดกรอบในการนำเสนอพิจารณาจากความเป็นมา วัตถุประสงค์ และกระบวนการทำงาน พร้อมทั้งเป้าหมายที่วางไว้ของชุมชนนั้น ๆ โดยมีการแจกแจงรายละเอียดตามกรอบขององค์ประกอบ 4 ด้าน ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสรุปภาพรวมของผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ของชุมชน พร้อมทั้งวิธีการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น โดยการอาศัยประสบการณ์จากทีมวิจัย และทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย โดยใช้กรอบคิดเชิงกระบวนการ ซึ่งนอกจากประเด็นเนื้อหาแล้ว กระบวนการและระบบจัดการก็เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้งิจกรรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ด้วยการวิเคราะห์จะเก็บบทเรียนของชุมชนจากภาคอื่น ๆ และบทเรียนที่เกิดขึ้นในชุมชนภาคใต้ มาเป็นชุดองค์ความรู้ในการร่วมกันค้นหากรอบ แนวทางการวิจัย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ ต่อไป

6. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้	ระยะเวลา
1. การสำรวจชุมชน	แบบสอบถาม	กันยายน 2545
2. การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน	เทปบันทึกเสียง	ตุลาคม 2545
3. การสรุปเอกสารเบื้องต้น	วิเคราะห์เอกสาร	พฤศจิกายน 2545 (3 เดือนแรก)
ได้เอกสารสรุปภาพรวมเบื้องต้นของชุมชนภาคใต้		
4. การจัดเวทีเครือข่าย	เอกสารสรุป	ธันวาคม 2545
5. จัดทำกรอบ/ทิศทางการประสาน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้	จัดทำกรอบแนวทาง	มกราคม 2546
6. การจัดเวทีเครือข่าย	จัดทำแผนการดำเนินงานต่อช่วง 2	กุมภาพันธ์ 2546 (3 เดือนหลัง)
ได้กรอบ/ทิศทางการประสานงานต่อช่วงที่ 2		

บทที่ 4

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลชุมชนกลุ่มเป้าหมาย 12 ชุมชน

เป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีอยู่ในชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1.1 ชุมชนกะปง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนกะปง เป็นชุมชนที่เป็นชุมชนทางผ่าน ระหว่างเส้นทางเลียบทะเลอันดามัน ระหว่างพังงา สู่ภูเก็ต จึงทำให้บริเวณดังกล่าว ยังไม่เป็นที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมแวะพัก หรือทำกิจกรรมท่องเที่ยวมากนัก ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาลำรุ้ง จึงทำให้มีทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ลำคลองกะปง น้ำตกลานหินลาด น้ำตกลำรุ้ง พร้อมกับสภาพป่าดิบชื้นที่ได้รับอิทธิพลมรสุมตลอดปี จึงทำให้ในพื้นที่มีทรัพยากรทางชีวภาพที่หลากหลาย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

จากการลงสำรวจพื้นที่ และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปรากฏว่า ยังไม่มีรูปแบบการจัดการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ก็มีกลุ่มประชาชนส่วนหนึ่ง ที่สนใจในการจัดการในรูปแบบของธุรกิจชุมชน โดยมีการค้นหารูปแบบการจัดการผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

กิจกรรมส่วนมากที่มีอยู่ จะเน้นในเรื่องการไปเยือนสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก เช่น น้ำตก ป่าเขาต่าง ๆ ยังไม่ปรากฏกิจกรรมที่เป็นการสร้างการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนพอ

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

จากการลงไปร่วมจัดเวทีของชุมชน ปรากฏว่า มีกลุ่มบุคคลสนใจในกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ประกอบด้วย ตัวแทน อบต. ผู้นำฝ่ายปกครอง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มตัวแทนเกษตรกร และรวมถึงกลุ่มเด็กนักเรียนในชุมชน ประกอบกับมีกลุ่มผู้ให้การช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน (ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี) จึงนับเป็นโอกาสที่ดีในการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกะปงต่อไป

1.2 ชุมชนเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

จากการลงสำรวจข้อมูลของชุมชน เกาะพระทอง พบว่าเป็นชุมชนชาวเกาะที่อยู่ในทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านไปยังเกาะสุรินทร์ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวติดอันดับโลกในปัจจุบัน สภาพพื้นที่เป็นเกาะขนาดใหญ่ ที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นทั้งที่ราบทุ่งหญ้า (SAVANA) บนเกาะมีสภาพของ

ป่าดิบชื้นตามพื้นที่สูงบนภูเขา มีน้ำตกหลายแห่งด้วยกัน และที่สำคัญ บนพื้นที่เกาะพระทองพบว่าเป็นที่อยู่อาศัยของนกตะกุ่ม ซึ่งมีรายงานการพบอยู่น้อยมากในประเทศไทย ประกอบกับบนที่ราบยังมีการอนุรักษ์กวางป่าอีกด้วย ชุมชนบนเกาะส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวพุทธและมีเผ่ามอแกนอาศัยอยู่ร่วมกัน

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

จากการลงไปประชุมร่วมกับ NODE ประสานงาน จังหวัดพังงา พบว่ามีประชาชน เยาวชน สนใจในการจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีการรวมตัวกันให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จึงยังคงต้องค้นหาการจัดการร่วมกันต่อไป

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

ด้วยสภาพพื้นที่ ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น จึงสามารถพัฒนากิจกรรมได้หลายอย่างในอนาคต เช่น การศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่ามอแกน การสร้างกิจกรรมเดินป่า กิจกรรมดูนก กิจกรรมดำน้ำดูปะการัง แต่ในสภาวะปัจจุบันกลับพบว่า กิจกรรมที่เป็นอยู่ยังไม่ชัดเจนพอในเรื่องของการสร้างกระบวนการเรียนรู้

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

จากการพูดคุยกับกลุ่มคนหลาย ๆ ครั้ง ปรากฏว่ายังไม่สามารถค้นหากลุ่มบุคคลที่ต้องการจริง ๆ ในการเข้ามาจับบทบาท หรือเป็นกลุ่มผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน ยังคงต้องเดินหน้าหารูปแบบการมีส่วนร่วมกันต่อไป

1.3 ชุมชนเกาะยาว อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนเกาะยาวเป็นชุมชนมุสลิม ที่อาศัยอยู่บนเกาะยาวในฝั่งทะเลด้านจังหวัดพังงา ที่มีประวัติการอยู่อาศัยมายาวนาน เป็นชุมชนที่รวมตัวกันในการดูแลรักษา ปกป้อง ทรัพยากรชายฝั่งจนส่งผลให้เกิดรูปแบบของการดูงาน จากกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันทำมาก่อน แล้วจึงพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการสนับสนุนของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) ประกอบกับสภาพภูมิประเทศของเกาะยาวที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร เช่น ปะการังชายฝั่ง ป่าชายเลน ป่าดิบชื้น ถ้ำทะเล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อมารวมกับวิถีชีวิตและประเพณีของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ จึงส่งผลให้ชุมชนมีความโดดเด่นในการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

นับว่าเป็นชุมชนต้นแบบ ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน แล้วพัฒนากิจกรรม มาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภายใต้การจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการประชุมกันเป็นประจำ ถึงผลการปฏิบัติที่ผ่านมา และสิ่งที่

สำคัญที่สุดของการจัดการที่เกาะยาว คือ ชุมชนเรียนรู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น และพยายามหาแนวทางในการป้องกันหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดมา

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนชุมชนเกาะยาว นับว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมที่เข้าไปสัมผัสพื้นที่ เช่น การออกทะเลหาปลากับชาวบ้าน การพักหรือร่วมประกอบอาหารกับชาวบ้าน การให้ความรู้ต่าง ๆ ผ่านบุคลากรในชุมชน เป็นคนจัดการ

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

นับว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจทีเดียว ที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ซึ่งมีทั้งการมีส่วนร่วมโดยตรง ในการร่วมดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวกับชมรม หรือบางส่วนก็มีส่วนร่วมในการรับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในชุมชน ประกอบกับการดำเนินงานที่ผ่านมา ทางชมรมได้มีการจัดการในการแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากกิจกรรมท่องเที่ยว กลับคืนสู่ชุมชนในรูปของกองทุนต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการยอมรับกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแวดวงที่กว้างขึ้น

1.4 ชุมชนพะโต๊ะ อำเภopheโต๊ะ จังหวัดชุมพร

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนพะโต๊ะ เป็นชุมชนคนต้นน้ำของแม่น้ำหลังสวน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งของจังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่ที่มีหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ เป็นหน่วยดูแลในพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ต้นน้ำพะโต๊ะ ถือว่าเป็นป่าดิบชื้นผืนใหญ่อีกผืนหนึ่งของภาคใต้ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับป่าแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ป่าดิบชื้นทางฝั่งอุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว จังหวัดระนอง จึงทำให้พื้นที่ป่าต้นน้ำพะโต๊ะ ประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากมาย เช่น น้ำตก จุดชมวิว ทิวทัศน์ภาพสองข้างแม่น้ำพะโต๊ะที่มีการล่องแก่ง กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ในปัจจุบันพบว่าการจัดการยังผ่านหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ เป็นคนจัดการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งทางหน่วยจัดการต้นน้ำ ก็พยายามในการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

นับว่ามีความโดดเด่นมาก ของกิจกรรมที่หน่วยต้นน้ำพะโต๊ะ คือกิจกรรมศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการต้นน้ำในรูปของค่ายสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางหน่วยมีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมมาอย่างดี จึงนับว่าเป็นกิจกรรมเบิกทางในการทำกิจกรรมเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ต่อไป เช่น กิจกรรมล่องแก่งต้นน้ำพะโต๊ะ กิจกรรมเดินป่าต้นน้ำพะโต๊ะ กิจกรรมเรียนรู้เกษตร 4 ชั้น เป็นต้น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

ยังนับว่าอยู่ในแวดวงที่จำกัดอยู่เฉพาะหน่วยจัดการต้นน้ำอยู่ แต่จากการพูดคุยกับหัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำพบว่า ทางหน่วยก็พร้อม และพยายามหาวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

1.5 ชุมชนบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนบางไผ่หรือชุมชนในบาง ได้ชื่อว่าเป็นชุมชนคลองร้อยสาย เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำตาปี จึงทำให้เป็นบริเวณที่น้ำท่วมถึงในฤดูฝน ประกอบกับการประกอบอาชีพของผู้คนในชุมชนที่มีอาชีพในการทำสวนมะพร้าว มีวิถีชีวิตของชุมชนริมคลอง และในอดีตบริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ที่มีประวัติศาสตร์ในการตั้งบ้านตั้งเมืองมาอย่างน่าสนใจ มีการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของอาณาจักรไชยา จึงส่งผลให้พื้นที่ในบางมีจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คนที่น่าสนใจ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ในช่วงเริ่มต้น ได้มีสำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าไปส่งเสริมการจัดการในรูปแบบของธุรกิจชุมชน แต่ปรากฏว่า ยังไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพที่ดีพอ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้าน กลับพบว่า มีผู้คนบางกลุ่มสนใจในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชาวบ้าน แต่ยังไม่มีโอกาสในการได้รับการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

พบว่าส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนริมคลองเป็นส่วนมาก เช่น การนั่งเรือชมสวนมะพร้าว การดูการเก็บมะพร้าว การได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัดวาอารามต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมส่วนมาก ยังไม่ได้มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ชัดเจนพอ

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

เคยมีการทดลองรูปแบบการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมาหลายครั้ง แต่ยังไม่ปรากฏผลเป็นที่ชัดเจนพอ คงต้องมีการพูดคุยทำความเข้าใจในรายละเอียด และการเฟ้นหากลุ่มบุคคลที่ต้องการ เข้ามามีส่วนร่วมกับการกิจกรรมท่องเที่ยวจริง ๆ ต่อไป

1.6 ชุมชนถ้ำผิง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

เป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างเส้นทางไปอุทยานแห่งชาติเขาสก ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบกับสภาพพื้นที่ เป็นพื้นที่ราบ จึงส่งผลให้มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่นมากมาย เช่น บ่อน้ำดัน

ทรายดูด บ่อน้ำร้อน ถ้ำสมรภูมิ จุดชมวิว ป่าชุมชน ประกอบกับการเดินทางสัญจรในพื้นที่ที่ค่อนข้าง สะดวกสบาย จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรท่องเที่ยว และมีความ อุดมสมบูรณ์ทางชีวภาพที่หลากหลาย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

จากการลงสำรวจพื้นที่ พบว่าชุมชนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมากำกับดูแล กิจกรรม ท่องเที่ยวของชุมชนแต่ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ยังไม่มีความเข้มแข็งเท่าที่ควร แต่ก็นับว่าเป็นโอกาสที่ดีใน การยกระดับการจัดการเมื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนในอนาคต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

พบว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีอยู่ เป็นการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ยังไม่ มีรูปแบบของการสื่อความหมาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนที่เดินทางเข้าไปเที่ยว และกลุ่ม ผู้คนในท้องถิ่น ที่ชัดเจนพอ

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

พบว่า มีกลุ่มชาวบ้าน ที่สนใจและตั้งใจอยู่จำนวนมาก ในการเข้ามามีบทบาท ในการมี ส่วนร่วมกับกิจกรรมท่องเที่ยว ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพียงแต่ยังไม่มีรูปแบบในการสร้างกระบวนการการมี ส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่ชัดเจนพอ

1.7 ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ด้วยชุมชนคีรีวง ซึ่งมีความหมายถึง ชุมชนที่อยู่ในวงล้อมของขุนเขา เป็นดั่งบ่วงข้ออย่างหนึ่ง ถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว โดยเฉพาะเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติสู่ยอดเขาหลวงซึ่งสูงที่สุดในภาคใต้ 1,835 เมตร จากระดับน้ำทะเล ประกอบกับ ทัศนียภาพ ภายในชุมชน ซึ่งมีแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์คือ คลองท่าหา และคลองท่าดี จึงทำให้มีสถานที่ ท่องเที่ยวประเภทน้ำตก และสถานที่เล่นน้ำหลายแห่ง

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน ในรูปแบบของ คณะกรรมการบริหารชมรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คีรีวง มุ่งเน้นการตอบสนอง เพื่อไปสู่การจัดการที่ ยั่งยืน มีบทเรียน ประสบการณ์ในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคมากมาย โดยมีแผนแม่บทเป็นกรอบ แนวทางในการพัฒนา

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

กิจกรรมที่โดดเด่นที่ชุมชนคีรีวง คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ สู่ยอดเขาหลวง การศึกษา ดูงาน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนคีรีวง ซึ่งมุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

จากการลงพื้นที่ พบว่า มีการรวมกลุ่มกันหลายกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม แล้วมีการบริหารจัดการโดยให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาบริหารในลักษณะศูนย์ประสานงาน ซึ่งขณะนี้ยังไม่ปรากฏผลงานที่ชัดเจนเท่าใดนัก ในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชน นับได้ว่าเป็นแบบอย่างของการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ในระดับหนึ่ง

1.8 ชุมชนวังลุง อำเภอพรมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนวังลุง เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับเทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่มีวิถีการดูแลรักษาป่ามาอย่างยาวนาน เทือกเขาหลวง ซึ่งมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติสู่ยอดเขา ซึ่งมีความสูงเป็นอันดับสองรองจากยอดเขาหลวง จึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ไม่แตกต่างจากยอดเขาหลวงที่คีรีวง เป็นเส้นทางเดินป่าที่มีลักษณะเป็นวงกลม จึงทำให้เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่นี้สมบูรณ์อีกเส้นทางหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบกับบริเวณชุมชน มีน้ำตกวังลุง (สองรัก) ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนทั่วไป

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ชุมชนวังลุงได้รวมตัวกันเป็นชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังลุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในระยะเริ่มต้น ก่อนที่จะพัฒนากิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ โดยมุ่งเน้นการจัดการ เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนของสรรพสิ่ง

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

นับว่าเป็นกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ที่มีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่ชัดเจน เพราะมีการฝึกอบรมบุคลากรในชุมชน ให้เป็นผู้สื่อความหมายทางธรรมชาติ จึงทำให้องค์ประกอบด้านกิจกรรมหลากหลาย เช่น ศึกษาพันธุ์ไม้ การดูนก การดูดาว การใช้ชีวิตในการเดินป่า เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของสมาชิกชมรม และมีโอกาสในการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางการบริหารชมรม โดยผ่านรูปแบบคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งปรากฏว่าชุมชนรับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.9 ชุมชนกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนกรุงชิง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบต่ำของอุทยานแห่งชาติเขาลง ที่เรียกว่า อ่าวกรุงชิง จึงทำให้มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น น้ำตกกรุงชิง ถ้ำหงส์ ถ้ำหลวง เกาะแก่งตามบริเวณคลองกลาย ป่าประซึ่งถือเป็นป่าเศรษฐกิจของชุมชน จึงทำให้พื้นที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีเอกลักษณ์เฉพาะแห่ง

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

มีการจัดการในลักษณะของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกในตำบลโดยมุ่งเน้นการจัดการในรูปแบบธุรกิจชุมชน เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

ด้วยสภาพพื้นที่ที่หลากหลาย จึงทำให้เกิดกิจกรรมเรียนรู้เชิงนิเวศ หลายกิจกรรมในพื้นที่ เช่น การศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก กิจกรรมดูผีเสื้อ กิจกรรมศึกษาถ้ำต่าง ๆ กิจกรรมกึ่งผจญภัย การล่องแก่งคลองกลาย โดยมีบุคคลในชุมชนที่ผ่านการอบรมนำสื่อความหมายทางธรรมชาติเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

นับว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ เพราะว่าคนในชุมชน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก เป็นของตนเอง อยู่แล้ว จึงยังไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมจริง ๆ เพียงแต่มีกลุ่มบุคคลบางส่วนที่ได้เข้ามาดำเนินกิจกรรม โดยการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง อุทยานแห่งชาติเขาลง และกลุ่มประชาชนที่สนใจ ในการดำเนินกิจกรรม และก็มีการบอกกล่าวให้ประชาชนส่วนมากได้รับรู้ว่า เกิดอะไรขึ้นจากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน

ในกระบวนการจัดการ ในรูปของธุรกิจชุมชน สามารถนำผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ให้กลับสู่ชุมชนใน 2 ลักษณะคือ

- 1) รายได้จากกิจกรรมล่องแก่งจะเป็นงบประมาณประจำปีของ อบต.
- 2) รายได้ส่วนหนึ่งจากนักท่องเที่ยวจะกลายเป็นกองทุนสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน

1.10 ชุมชนบางไถ่โค้ง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนบางไถ่โค้ง เป็นชุมชนชายทะเลในเขตตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก เป็นชุมชนที่มีป่าชายเลนที่ชุมชนช่วยกันดูแลรักษา ประกอบกับอยู่ไม่ห่างไกลจากแหลมตะตุมพุก ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของอำเภอปากพนัง จึงทำให้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางชายฝั่งทะเลที่สวยงาม

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางไถ่เกิดจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ได้เข้าไปส่งเสริมกลุ่มเยาวชนในชุมชน โดยทำงานร่วมกันกับสมาชิก อบต. ของชุมชน ในการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวในรูปของคณะกรรมการกลุ่มเยาวชน แต่ปรากฏว่ายังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องด้วยปัจจัย เงื่อนไข หลายประการ

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการนั่งเรือหางยาว ชมป่าชายเลน วิถีชีวิตของผู้คน และชมแหลมตะลุมพุก มีการทดลองปักค้างคืนกับชาวบ้าน มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในระดับหนึ่ง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนพอ เนื่องจากในช่วงหลังทางกลุ่มเยาวชนไม่ได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงยังไม่ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใด

1.11 ชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

เป็นชุมชนที่มีภูมิลักษณ์ ในการดูแลรักษาป่าชุมชนมาก่อน ประกอบกับพื้นที่อยู่ติดกับเขตห้ามล่าสัตว์ ป่าเขาบรรทัด จึงทำให้มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น น้ำตกลานหม่อมจ้อย น้ำตกไพรวัลย์ ป่าชุมชนเขาหัวช้าง ชุมชนมีประวัติศาสตร์ในการสร้างบ้าน สร้างเมือง อย่างน่าสนใจ รวมถึงประเพณีการละเล่นต่าง ๆ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ชุมชนตะโหมด มีความเข้มแข็ง ของสภาลานวัดตะโหมดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ในการจัดการชุมชน เพียงแต่ในปัจจุบัน คณะกรรมการสภาลานวัดคิดพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

มีกิจกรรมที่สามารถกระทำได้อย่างหลายอย่างในพื้นที่ ทั้งการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ การศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง หรือการดูงานกิจกรรมสภาลานวัด ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เอื้อประโยชน์ในการสร้างการเรียนรู้ทั้งสิ้น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

ในสภาพปัจจุบัน ทางชุมชนตะโหมด ได้ตั้งคณะทำงานศึกษา เพื่อค้นหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนศึกษารายละเอียดอยู่โดยใช้กระบวนการให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน มาช่วยกันระดมความคิดเห็น

1.12 ชุมชนเขานอจู้จี้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

ชุมชนเขานอจู้จี้ เป็นชุมชนที่อยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ – บางครามซึ่งถือเป็นเขตป่าที่ราบต่ำที่สำคัญของประเทศไทย เป็นแหล่งอาศัยสุดท้ายของนกแก้วแร้วท้องดำ ประกอบกับในพื้นที่ใกล้เคียงมีทรัพยากรท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง เช่น สระมรกต น้ำตกกร้อน สะพานสูง จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งทรัพยากรอยู่หลากหลาย และมีเอกลักษณ์โดดเด่นอีกด้วย

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ – บางคราม และอยู่ในรูปของคณะกรรมการการบริหาร อบต. คลองท่อมเหนือ ที่ดูแลรับผิดชอบบริเวณน้ำตกกร้อนสะพานสูง ซึ่งรูปแบบในการจัดการยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบทั่วไป ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่เป็นเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ - บางคราม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม

มีกิจกรรมที่สามารถกระทำได้หลายอย่างในพื้นที่ เช่น ดูนก พันธุ์ไม้ เส้นทางศึกษาธรรมชาติสู่สระมรกต แหล่งอาบน้ำร้อนบริเวณน้ำตกกร้อน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้ามีการจัดการเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีเพียงคณะกรรมการของ อบต. คลองท่อมเหนือที่เป็นคนบริหารจัดการบริเวณน้ำตกกร้อนอยู่แล้ว ในระยะเวลาที่ผ่านมา ทาง อบต. คลองท่อมเหนือก็พยายามที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

2. พัฒนาการของชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยใช้วิธีการสำรวจพื้นที่และพูดคุยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สรุปภาพรวมของพัฒนาการของชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้เป็น 3 ยุค ดังนี้

1. ยุคบุกเบิก ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของชุมชน ในการจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการให้คนในชุมชนเข้ามาบริหารจัดการ ซึ่งพอสรุปเป็นปัจจัย เจ็ดข้อได้ดังนี้ 1) ชุมชนรับรู้ทรัพยากรธรรมชาติที่เมื่อก่อนเคยมีอยู่อย่างสมบูรณ์ เช่น ทรัพยากรชายฝั่ง ทรัพยากรตามพื้นที่ป่าเขา ได้มีภาวะที่ขาดแคลนมากขึ้น เนื่องจากการปฏิบัติที่ไม่ถูกวิธีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เหตุการณ์ที่เรืออวนรุน อวนลาก เข้ามาทำลายทรัพยากรชายฝั่งที่เกาะยาว จังหวัดพังงา หรือเหตุการณ์ที่น้ำท่วมใหญ่ และดินซุงถล่มลงมาที่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ชุมชนลุกขึ้นมา หาวิธีการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ในทิศทางของการอนุรักษ์ ประกอบกับใน

ภาวะดังกล่าวทางองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิโกลดคัมทอง ได้เข้าร่วมทำงานพัฒนากับชาวบ้าน ในพื้นที่ที่ประสบปัญหา จนเกิดเป็นโครงการศึกษาดูงานพื้นที่ดังกล่าว ว่ามีกระบวนการในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไร จนพัฒนาเป็นชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวในที่สุด ชุมชนในยุคบุกเบิกของภาคใต้ ได้แก่ ชุมชนเกาะยาว จังหวัดพังงา ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนวังลู่ จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ชุมชนวังลู่ไม่มีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปส่งเสริม สนับสนุนในระยะเริ่มต้น

2. ชุมชนท่องเที่ยวยุคที่สอง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่ในชุมชน เมื่อกลุ่มบุคคลจากภายนอกได้มีโอกาสเข้าไปเยี่ยมชมชุมชน จึงเสนอแนวคิดในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยองค์กรหรือหน่วยงานดังกล่าว ประกอบด้วย หน่วยงานทางสถาบันวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักงานการท่องเที่ยวในเขตภูมิภาค หรือหน่วยงานราชการที่ทำงานร่วมกันกับพื้นที่ ซึ่งพอสรุปให้เห็นเป็นชุมชนต่าง ๆ ดังนี้ เช่น ชุมชนกรุงชิง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีทางมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวเขต 2 เริ่มต้นพูดคุยกับคณะบุคคลในพื้นที่ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 ชุมชนถ้ำผิง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเกิดจากแนวคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือชุมชนในบาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็มีจุดก่อเกิดที่เหมือนกันคือการส่งเสริมสนับสนุนจากบุคคลภายนอก ชุมชนในกลุ่มนี้ประกอบด้วย 1. ชุมชนกรุงชิง 2. ชุมชนถ้ำผิง 3. ชุมชนในบาง 4. ชุมชนบางไถ่ 5. ชุมชนเขานอจู้จี้

3. ชุมชนท่องเที่ยวยุคที่สาม ซึ่งพบว่าส่วนมากเกิดขึ้นมาหลังจากมีการประชาสัมพันธ์นโยบายท่องเที่ยวไทย โดยเฉพาะในปีเมชิงไทยแลนด์ ทำให้ชุมชนหลายชุมชนซึ่งส่วนมากมีกิจกรรมพื้นฐานของชุมชนในรูปแบบของการรวมตัวกัน ทำกิจกรรมอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว แล้วจึงพัฒนาหรือต่อยอดจากกิจกรรมเดิม ซึ่งส่วนมากเกิดจากความสนใจ หรือตั้งใจในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีการพยายามมองหารูปแบบ วิธีการจัดการจากชุมชนอื่น ๆ ก่อน จึงค่อยกลับมาพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน เช่น ชุมชนกะปง ชุมชนเกาะพระทอง จังหวัดพังงา ชุมชนตะโหนด จังหวัดพัทลุง ชุมชนพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร เป็นต้น ชุมชนกลุ่มนี้ นับว่าเป็นจุดที่น่าสนใจ และติดตามการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชน เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทางชุมชนพยายามมองหาแบบ วิธีการจัดการท่องเที่ยวว่ารูปแบบไหนจึงเหมาะสม และตรงตามปัจจัยเงื่อนไขของชุมชน

จากภาพรวม การพัฒนาการของชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ สรุปรูปแบบการก่อเกิดกิจกรรมท่องเที่ยวได้ดังนี้

1. รูปแบบของชุมชนที่ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติ หรือแย้งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แล้วจึงพัฒนามาเป็นกิจกรรมงานอนุรักษ์ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นผู้สนับสนุนหลัก
2. รูปแบบของชุมชน ที่ได้รับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากบุคลากรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานราชการ ประจวบเหมาะกับความต้องการของคนในชุมชนด้วย
3. รูปแบบของชุมชนที่เริ่มมองหากิจกรรมท่องเที่ยวหลังจากมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ชุมชนเหล่านี้ก็ไม่ได้ผลสัมฤทธิ์ หรือเร่งทำตามกระแส แต่เป็นชุมชนที่มีการคิดวางแผน หาวิธีการจัดการ แล้วจึงสรุปว่าชุมชนควรจะดำเนินการในรูปแบบไหน

3. สรุปศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้

1. ศักยภาพด้านพื้นที่

ด้วยภูมิประเทศของภาคใต้ ที่ทอดตัวไปในทะเล ทำให้มีลักษณะของสภาพภูมิประเทศที่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตลอดทั้งปี ด้วยความชุ่มชื้นที่อุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่น่าสนใจ ที่ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับระบบนิเวศทั้งป่าเขา ชายทะเล พื้นที่ชุ่มน้ำ จนส่งผลให้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ไม่ว่าจะเป็นชายทะเล ถ้ำ น้ำตก สภาพความสมบูรณ์ของป่าดิบชื้น แม่น้ำลำคลอง เกาะแก่งต่าง ๆ จนส่งผลให้ภาคใต้มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ของผู้คนในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศที่หลากหลาย ทำให้เกิดเป็นประเพณีปฏิบัติ ในการใช้ประโยชน์ หรือการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น ๆ

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่า ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ซึ่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และบางแห่งที่อยู่ในเขตการดูแลของชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ดี ในการช่วยกันมองหารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมุ่งสู่ความยั่งยืนในอนาคต

2. ศักยภาพด้านการจัดการ

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ มีรูปแบบการจัดการที่หลากหลาย แต่สรุปโดยภาพรวมของการจัดการ เพื่อมุ่งสู่การส่งเสริมการอนุรักษ์และแสวงหาทิศทางการร่วมมือในการควบคุมดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยมีการร่วมมือกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หน่วยงานราชการบางหน่วยงาน องค์กรพัฒนาเอกชน จนส่งผลให้บาง

พื้นที่ มีรูปแบบในการจัดการทรัพยากรของชุมชนในระดับที่ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ซึ่งปรากฏผลชัดเจน จากการที่มีกิจกรรมดูงานในชุมชนนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ชุมชนศรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งรูปแบบในการจัดการส่วนมาก บทบาทสำคัญจะเป็นของผู้คนในชุมชน ที่ลุกขึ้นมาแบ่งบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบ ส่วนงานต่าง ๆ โดยมีพี่เลี้ยงจากภายนอกเป็นหน่วยงานให้คำปรึกษานับสนุน

สรุปศักยภาพด้านการจัดการ ในชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) บทบาทการเป็นผู้นำในการจัดการ เป็นของประชาชนในชุมชนนั้นเป็นหลัก 2) การจัดการมุ่งสู่รูปแบบของการร่วมมือในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ 3) การจัดการมุ่งเน้นถึงการคำนึงถึงผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรม ที่จะส่งผลต่อชุมชนในระยะยาว แต่ทั้งหมดก็ยังคงมีความแตกต่างกันในหลายชุมชน ถึงระดับความเข้มข้นของการจัดการ แต่โดยภาพรวมยังคงมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน

3. ศักยภาพด้านกิจกรรม

ด้วยภาคใต้ ซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว จึงส่งผลให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่หลากหลายไปด้วย แต่กิจกรรมที่เป็นจุดเด่นและน่าสนใจของชุมชนในภาคใต้ กลับเป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ร่วมกัน จัดการดูแลทรัพยากรของชุมชนมาก่อน โดยการนำแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นกิจกรรมเริ่มต้นในระยะแรก ๆ แล้วส่งผลให้มีการเข้าไปดูงาน ศึกษากิจกรรมที่ชุมชนทำมาก่อน ปรากฏว่าผลในระยะหลังหลายชุมชนได้พัฒนาเป็นกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ ให้กับชุมชนอื่น ๆ ซึ่งงานในลักษณะนี้คือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในสภาพปัจจุบันแบ่งเป็น 2 รูปแบบด้วยกันคือ

- 1) รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ไม่ต้องสร้างขึ้นใหม่)
- 2) รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นมา เช่น การจัดการปายาเลน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ประเพณีพื้นบ้าน เป็นต้น

สรุปศักยภาพด้านกิจกรรม ซึ่งสาระสำคัญของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกิจกรรมที่มีในชุมชนภาคใต้ ก็มีศักยภาพสูง ในรูปแบบของกิจกรรมเรียนรู้ของกลุ่มคนผู้เกี่ยวข้อง แต่ที่สำคัญคงต้องมองถึงการพัฒนารูปแบบกิจกรรมของชุมชน ว่าพัฒนาแบบไหน ถึงมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม

จากข้อมูลของชุมชน เป้าหมายในพื้นที่ภาคใต้ ปรากฏว่า ทุกชุมชนมีกลุ่มคนที่สนใจ และมีการทำกิจกรรมจริง ๆ ในทุกชุมชน เพียงแต่ยังมีระดับของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน ในบางพื้นที่ยังขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บางพื้นที่ยังขาดการประสานงานกัน จนทำให้เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความขัดแย้งภายใน ในบางพื้นที่ สรุปเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ดังนี้ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยตรง ในกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีการประชุมกันเป็นประจำ 2) รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางอ้อม คือมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว แต่ยัง

ไม่เข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยวโดยตรง แต่คอยรับฟัง รับรู้ถึง สภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แล้วค่อยออกมาแสดงความรู้สึกเป็นระยะ ๆ เช่น ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ส่วนอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีอยู่ในทุกชุมชน คือ ไม่สนใจรับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในชุมชนบ้าง กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความเป็นปัจเจกสูง

สรุปศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนภาคใต้ มีกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมทุกกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งกลุ่มนี้ถือเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าในการจัดการชุมชน โดยคนของชุมชน และนับเป็นตัวอย่างที่ต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการขยายรูปแบบการมีส่วนร่วมนี้ไปยังชุมชนอื่น ๆ ต่อไป เพื่อร่วมกันผลักดันชุมชนในการจัดการทรัพยากรของชุมชน

4. สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. สถานการณ์ในอดีต ของการท่องเที่ยวในภาคใต้

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยว ส่วนมากจะออกมาในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่มองว่านักท่องเที่ยวคือพระเจ้า เป็นผู้มีอำนาจในการซื้อสูง เพราะฉะนั้นคนในชุมชนมีหน้าที่หลักในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีเงินตราเป็นของแลกเปลี่ยน

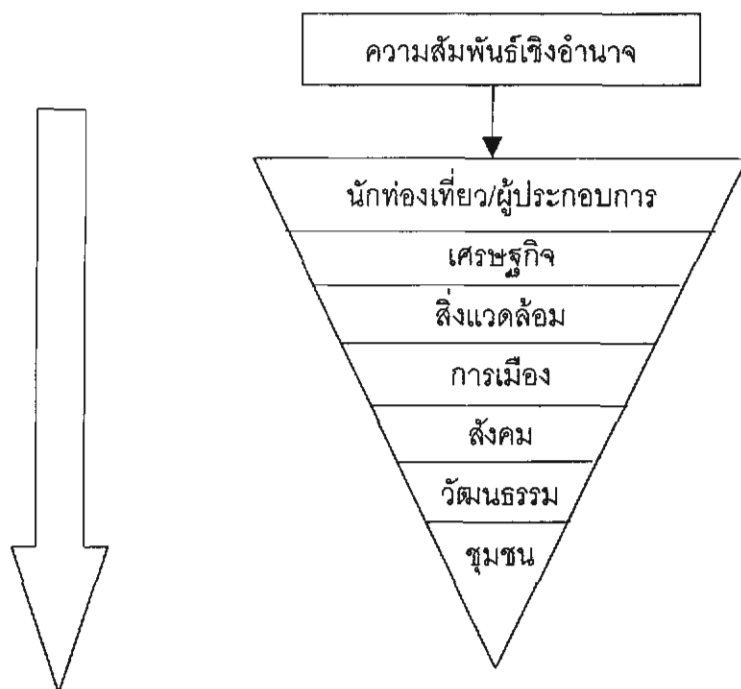
1.2 การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวมุ่งตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นถึงการเพิ่มมูลค่าทางการตลาดเป็นตัวตั้ง กลุ่มธุรกิจกลายเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์สูงสุด จากการดำเนินกิจการ ไม่มีการแบ่งปันรายได้ที่เป็นธรรมและกระจายรายได้สู่ภาคส่วนอื่น ๆ

1.3 เมื่อทุกอย่างมุ่งสู่มูลค่าทางการตลาด สิ่งที่เกิดผลกระทบชัดเจนคือ ทรัพยากรท่องเที่ยวถูกพัฒนาไปในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมอย่างมากมาย ส่งผลให้งบประมาณของแผ่นดิน ต้องสิ้นเปลืองไปอย่างมหาศาล แต่สุดท้ายแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งก็ไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาใหม่ได้

1.4 จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความรับรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นที่ต่างกัน จนในที่สุดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่าน ๆ มาส่งผลให้การมีส่วนร่วมภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว การพัฒนาที่เกิดขึ้น จึงเป็นแค่ความต้องการของคนส่วนเดียว

1.5 เมื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไม่มี สุดท้ายผลจากการพัฒนาทำให้สังคมอ่อนแอองเกิดความเห็นที่ไม่ตรงกันของคนในชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ จึงไม่บรรลุผล

1.6 สุดท้ายการพัฒนาที่ผ่านมา วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน สภาพความเป็นชุมชน ได้ล่มสลาย เมื่อมีกิจกรรมท่องเที่ยวเข้าไปยังแหล่งนั้น เช่น ชุมชนเกาะสมุย

ภาพประกอบที่ 4.1 สถานการณ์ท่องเที่ยวในอดีต

2. สถานการณ์ท่องเที่ยวในปัจจุบัน (กำลังขับเคลื่อนอยู่)

2.1 แนวคิดหรือความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวจะเป็นในรูปแบบของความสัมพันธ์เชิงคุณค่า มองว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ เท่าเทียมกัน มีการยอมรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มุ่งเน้นความสัมพันธ์ที่มีให้กัน เป็นจุดตั้งเพื่อมุ่งสร้างมิตรภาพระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการยอมรับ ในวิถีชีวิตปฏิบัติ ของชุมชนในการจัดการ หรือดูแลทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเหล่านี้ จะเป็นประสบการณ์ที่มีค่าของทุก ๆ ส่วน โดยมีเงินตราเป็นเพียงแค่สิ่งของแลกเปลี่ยนเท่านั้น

2.2 การเข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน จะเกิดเป็นการเรียนรู้ หรือส่งเสริมวัฒนธรรมเดิมของชุมชน ให้เข้มแข็ง ไม่ใช่การยอมให้วัฒนธรรมข้างนอกเข้าครอบงำวัฒนธรรมเดิมของชุมชน ส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม เช่น วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

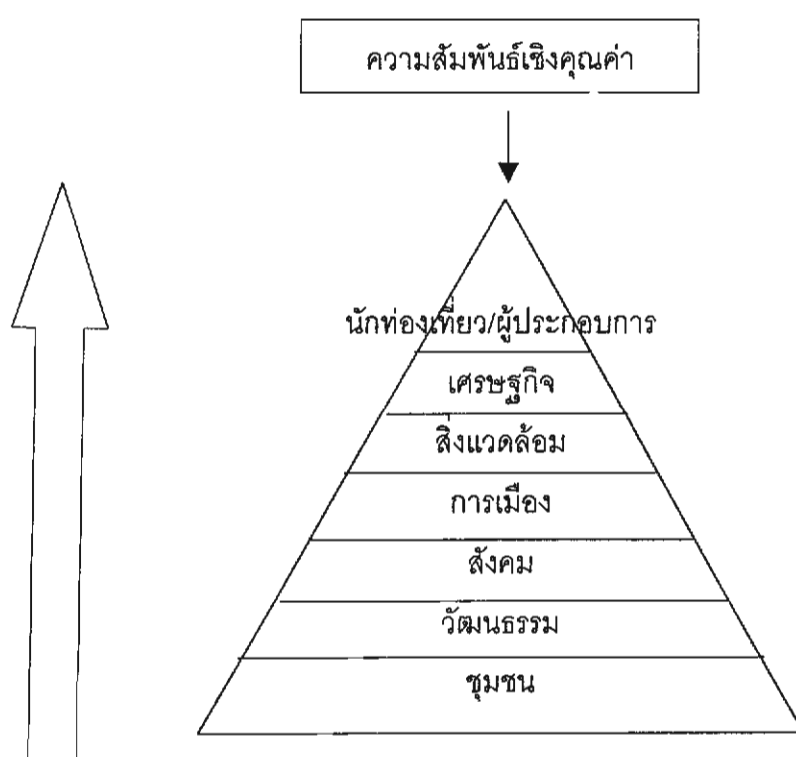
2.3 การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จะต้องส่งเสริมสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยยึดหลักการที่ว่า การท่องเที่ยวจะช่วยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

2.4 การท่องเที่ยวทำให้เกิดเวทีการเมือง ภาคประชาชนในการออกมาแสดงความคิดเห็น ความต้องการ หรือการสร้างกรอบ/ทิศทางในการพัฒนาในอนาคตของชุมชน

2.5 การท่องเที่ยวในอนาคต ต้องมองว่า ต้นทุนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นต้นทุนที่สูง และมีคุณค่า เพราะฉะนั้นการปฏิบัติหรือจัดการพัฒนาต้องคำนึงถึงความเปราะบาง การรองรับได้ของพื้นที่และการไม่สร้างผลกระทบในด้านลบมากเกินไป มองความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว คือ สภาพเดิมดีอยู่แล้ว

2.6 มองผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจ เป็นผลประโยชน์ที่ใสสะอาด มีความเป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ไปยังทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการชดเชยกลับคืนสู่สิ่งแวดล้อมด้วย

2.7 นักท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการ ต้องยอมรับว่า เราเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของระบบท่องเที่ยว แนวนี้ ไม่ใช่ผู้ซื้อบริการที่จะซื้อ หรือจะเอาอะไรก็ได้ ยอมรับกฎกติกาของชุมชนด้วยความเต็มใจ มองถึงการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนของทุก ๆ สิ่ง

ภาพประกอบที่ 4.2 สถานการณ์ท่องเที่ยวในปัจจุบัน

5. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

เป็นการสรุปผลกระทบด้านต่าง ๆ จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้ โดยการประมวลผลจาก 1) การพูดคุยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 2) การจัดเวทีสัมมนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้ 15 – 16 สิงหาคม 2545 ณ ชุมชนกรูงชิง 3) จากเอกสารการจัดประชุม สรุปภาพรวมผลกระทบได้ดังนี้

1. ผลกระทบที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม

- เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- เกิดรูปแบบการจัดการและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- เกิดการจัดทำแผนแม่บทในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในบางชุมชน เช่น ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง
- เกิดนักท่องเที่ยวที่เน้นแนวร่วมในการดูแล - รักษาทรัพยากรธรรมชาติ
- เกิดปัญหาการจัดการน้ำเสีย ขยะมูลฝอย ที่เกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว ที่ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนพอ
- เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ที่ยังไม่มีระบบที่ดีพอ
- เกิดกองทุนสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2. ผลกระทบด้านสังคม

- เกิดรูปแบบของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน
- เกิดพันธมิตรจากข้างนอกในการเป็นพี่เลี้ยงชุมชน
- เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น
- เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
- เกิดแนวคิดในการรักษามรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น
- เกิดการสร้างทางเลือกการท่องเที่ยวแบบใหม่
- เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน
- เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนบางกลุ่ม

3. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

- เกิดการฟื้นฟู ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน
- ชุมชนเข้าใจและรับรู้ถึงวัฒนธรรมเดิมมากขึ้น
- เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมจากข้างนอก เข้าสู่ชุมชนโดยตัวนักท่องเที่ยว
- เกิดการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การตักบาตร และการละเล่นพื้นบ้าน
- เกิดการส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน

4. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

- เกิดการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าในท้องถิ่น
- เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้
- เกิดกองทุนของชุมชนด้านต่าง ๆ
- เกิดการแทรกแซงจากภาครัฐกิจภายนอก

ภาคผนวก

- 1.แบบสำรวจชุมชน
- 2.เอกสารสรุปการสัมมนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11/11/2558

[illegible]

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	มี	ไม่มี
ข้อ 2.1 – 2.13 เน้น ก่อนการเดินทาง		
2.1 มีการแจกเอกสาร ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า (เน้น ความสำคัญของการอ่านก่อนการเดินทาง)	✓	
2.2 มีการปฐมนิเทศ เพื่อให้ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า	✓	
2.3 มีการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เกี่ยวกับ รายการนำเที่ยว ที่ผู้ประกอบการจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว	✓	
2.4 มีการแจกเอกสาร กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติใน พื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.5 มีการปฐมนิเทศ กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น	✓	
2.6 มีการสื่อความที่ชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว เรื่องอุปกรณ์ เสื้อผ้า และสิ่งของส่วนตัวที่เหมาะสมที่จะไปเยือน และให้นักท่องเที่ยวมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมตัวได้	✓	
2.7 มีการเตือนเรื่องการนำอาหารที่จะรับประทาน ซึ่งอาจจะไปสร้างภาระเป็นของเหลือทิ้งในพื้นที่ที่ไปเยือน		✓
2.8 มีการให้ข้อมูลเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวนำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ของแปลกปลอมเข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งมักจะเป็นการนำเข้าโดยไม่ตั้งใจ		✓
2.9 มีการให้ข้อมูล เป็นเอกสาร และ/หรือ ระบบการ แนะนำนักท่องเที่ยว (ปฐมนิเทศ หรืออื่น ๆ) ถึง สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ (Do & Don't) ในขณะที่ท่องเที่ยวตามรายการ		✓
2.10 มีการให้ข้อมูล แก่ นักท่องเที่ยวทราบ เกี่ยวกับข้อบังคับในท้องถิ่น		✓
2.11 แนะนำนักท่องเที่ยวทุกคน เรื่อง ระดับความยุ่งยากของการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมที่อาจเกิดจาก การขาดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว		✓
2.12 ไม่ส่งเสริมความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นจริงที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า และพืชป่า โดยการอธิบายทุก ๆ แง่มุมของระบบนิเวศ		✓
2.13 แนะนำเรื่องไม่ให้เก็บของที่ระลึกจากพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ชนบก กระดุก และเปลือกหอย นอกจากว่า ทางการท่องเที่ยวจะยินยอมเป็นกรณีพิเศษ		✓

ข้อ 2.14 – 2.26 เน้นระหว่างการเดินทาง		
2.14 แนะนำเรื่องไม่ให้ซื้อของพื้นเมือง ที่นำมาจาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคุกคาม อาทิ งามช้าง กล้วยไม้ป่า สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น		✓
2.15 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประวัติของวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างชัดเจนและสามารถเห็นได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ		✓
2.16 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น แจ้งให้นักท่องเที่ยวยอมรับความแตกต่าง ยอมรับประเพณีท้องถิ่น		✓
2.17 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่รบกวนคนท้องถิ่น อาทิ ขออนุญาต เมื่อจะถ่ายภาพ มีความสุภาพเรียบร้อย เป็นต้น		✓
2.18 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่องพฤติกรรมเมื่อซื้อสินค้า การให้ทิป และการให้เงินขอทาน เป็นต้น		✓
2.19 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษทั่วไป อาทิ ไม่ใช้โฟม ไม่ใช้สารเคมีในการซักล้างในพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว เป็นต้น	✓	
2.20 มีการใช้ทรัพยากรใด ๆ ก็ตามอย่างคุ้มค่าที่สุด อาทิ การใช้วัสดุที่นำมาใช้ใหม่ได้ (วัสดุไม่สิ้นเปลือง) ในการให้บริการนักท่องเที่ยว	✓	
2.21 ที่พัก สะอาด ถูกสุขอนามัย (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ถูกสุขอนามัย) ประหยัดพลังงาน	✓	
2.22 สุขา สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.23 อาหาร น้ำดื่ม สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.24 พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดี ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่น ๆ		✓
2.25 ผู้ขับขี่พาหนะนั้น ๆ ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ		✓
2.26 กิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างดี อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ชี้อภัย ยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกระวังตก เป็นต้น		✓

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม		
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	มี	ไม่มี
3.1 รายการนำเที่ยว ได้บรรจุสาระของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourist)		✓
3.2 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวรายการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ชัดเจน (มีความรู้ในเรื่องที่ตนอธิบาย อย่างถ่องแท้)	✓	
3.3 มีการบรรยายสรุปก่อนไปถึงในแต่ละที่ รวมทั้ง เตือนนักท่องเที่ยวถึงพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ในพื้นที่ที่เข้มงวดในการปฏิบัติตัว	✓	
3.4 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีความตื่นตัวเป็นพิเศษ และเน้นให้เห็นความสำคัญต่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เปราะบาง และอาจสูญพันธุ์ได้ง่าย		✓
3.5 มีการใช้เวลาบนท้องถนน ขณะเดินทาง เพื่อให้มีการพูดคุยกันในลักษณะที่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้นักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะไปเยือน		✓
3.6 มีระบบสื่อความหมายในพื้นที่ท่องเที่ยว อาทิ ระบบป้าย แผ่นพับ เป็นต้น		✓
3.7 มีการสื่อความหมาย โดยมัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่นตลอดรายการ		✓
3.8 มัคคุเทศก์ เดินทางร่วมไปกับนักท่องเที่ยวตลอดรายการ		✓
3.9 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ		✓
3.10 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีทักษะในการสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ ด้านภาษา ด้านเนื้อหาของสิ่งที่อธิบาย		✓
3.11 ผู้ประกอบการมีการจัดอบรมและ / หรือ ส่งมัคคุเทศก์ พนักงานในระดับต่าง ๆ เข้าอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะ และความมั่นใจในการให้บริการ		✓
3.12 มีการจ้างวิทยากรพิเศษ (นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละรายการ ที่มัคคุเทศก์ไม่มีความรู้พอ	✓	
3.13 มัคคุเทศก์มีลูกเล่นในการสื่อความหมาย รู้กาละ เทศะ ในการอธิบาย ไม่เครียดเกินไป นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ความเข้าใจได้อย่างเพลิดเพลิน		✓
3.14 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก	✓	
3.15 เป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานน้อย และเป็นพลังงานที่ไม่ก่อมลพิษ ได้แก่ ☐ จักรยานท่องเที่ยว (ไม่ใช่การแข่งขันใด ๆ) ☐ เดินป่า ☒ เดินศึกษาธรรมชาติ ☐ ดูนก ☐ ล่องแพ ☐ ชีมน้ำ ☐ นั่งช้าง ☐ นั่งเกวียน ☐ วาดน้ำ ☐ ดำน้ำ ☒ ล่องเรือ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	✓	
3.16 เป็นกิจกรรมที่ได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	✓	
3.17 นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม	✓	

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม			
เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)		มี	ไม่มี
4.1 ผู้ประกอบการ กระจายรายได้สู่ชุมชน อย่างเป็นธรรม			✓
4.2 มีการซื้ออาหาร ผลิตภัณฑ์พื้นเมือง จากชาวบ้านในท้องถิ่นที่ไปเยือน (หลีกเลี่ยงการนำอาหารเข้าไปจากในเมือง)		✓	
4.3 มีกาจ้างงานท้องถิ่น และ ค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม อาทิ ☐ ผู้นำทางท้องถิ่น.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ ลูกหาบ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนถือแพ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำความสะอาด.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนดูแลที่พัก.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำอาหาร.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ การจ้างงานอื่น ๆ ระบุ..... ค่าจ้าง.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ (ยังไม่ชัดเจน)			✓
4.4 ชุมชนมีโอกาสในการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ตน ได้แก่ การมีสิทธิในการรับ และ / หรือปฏิเสธ การท่องเที่ยวในพื้นที่ตนได้		✓	
4.5 ผู้ประกอบการ มีโครงการ ร่วมมือกับท้องถิ่นในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม			✓
4.6 ผู้ประกอบการ จัดสรรงบประมาณ และ / หรืออื่น ๆ อย่างเหมาะสม ในการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของชุมชน อาทิ บำรุงโรงเรียน บำรุงสภาพป่า หรือ กิจกรรม อบรมให้ความรู้ชุมชน เป็นต้น		✓	
4.7 มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ตน			✓
4.8 องค์กรท้องถิ่น และ / หรือ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยการตกลงกันเป็นราย ๆ ไป			✓

บันทึกเพิ่มเติม

1. แนวคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สโตนอร์ริคมาสู่งานกราฟิกและ (ไม่ทราบเลข) ของชุมชน
โดยเลือกเน้นไปที่ ชุมชนที่ใช้ประเพณีของงานกราฟิก เช่น การ
จัดแสดงของเก่าๆ ในรูปเล่มของชุมชน เช่น ของเก่า

2. ผลกระทบด้านบวก

เกิดแนวคิดในชุมชนกราฟิกและของชุมชน
เกิดของชุมชนของงานกราฟิกใน 5:00:00

3. ผลกระทบด้านลบ

สโตนอร์ริคมาสู่งานกราฟิกและ (ไม่ทราบเลข) ของชุมชน
โดยเลือกเน้นไปที่ ชุมชนที่ใช้ประเพณีของงานกราฟิก เช่น การ
จัดแสดงของเก่าๆ ในรูปเล่มของชุมชน เช่น ของเก่า

4. การจัดการกับผลกระทบด้านต่าง ๆ

สโตนอร์ริคมาสู่งานกราฟิกและ (ไม่ทราบเลข) ของชุมชน
โดยเลือกเน้นไปที่ ชุมชนที่ใช้ประเพณีของงานกราฟิก เช่น การ
จัดแสดงของเก่าๆ ในรูปเล่มของชุมชน เช่น ของเก่า

หมายเหตุ แบบสำรวจปรับปรุงเพิ่มเติมจากนักศึกษา ม.แม่โจ้ ม.วลัยลักษณ์ และทีมประสานงาน

แบบสำรวจ ตรวจสอบความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้
โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	มี	ไม่มี
1.1 เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นหลัก	☒	☐
1.2 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในพื้นที่อย่าง ☒ ถูกกฎหมาย และ ☒ ศิลธรรม	☒	☐
1.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ ☒ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ ☒ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ☒ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น	☒	☐
1.4 ☒ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ☒ มีการจัดการให้ความสมบูรณ์นั้น คงอยู่และดียิ่งขึ้น	☒	☐
1.5 มีระบบสื่อความหมายธรรมชาติ ในพื้นที่	☒	☐
1.6 ☒ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ไปบริการนักท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ☒ มีการก่อสร้างในพื้นที่เท่าที่จำเป็นและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้างอย่างคุ้มค่า	☒	☐
1.7 มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก แสงอาทิตย์ ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก ลม ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก น้ำ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	☐	☐
1.8 มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ ☒ ระบบบำบัดน้ำเสีย ☒ ระบบจัดการขยะที่ดี เช่น reused recycled etc. ☒ คุณภาพอากาศดี ☒ คุณภาพชีวิตคน สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ ดี	☐	☐
1.9 สถานที่พัก เป็นที่พักถาวร หรือชั่วคราว ได้แก่ ☐ บังกะโล ☒ รีสอร์ท ☐ บ้านชาวบ้าน (Home Stay) ☐ เต็นท์ ☐ บ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ☒ อื่น ๆ ระบุ.....	☒	☐
1.10 มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ได้แก่ ☒ กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน และ จำกัด (Zoning) ☒ กำหนด/จำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ (วัดจากความรู้สึก กำลังสบาย หรือมากเกินไป)	☐	☐

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	มี	ไม่มี
ข้อ 2.1 – 2.13 เน้น ก่อนการเดินทาง		
2.1 มีการแจกเอกสาร ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า (เน้น ความสำคัญของการอ่านก่อนการเดินทาง)		✓
2.2 มีการปฐมนิเทศ เพื่อให้ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า		✓
2.3 มีการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เกี่ยวกับ รายการนำเที่ยว ที่ผู้ประกอบการจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว		✓
2.4 มีการแจกเอกสาร กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.5 มีการปฐมนิเทศ กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.6 มีการสื่อความที่ชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว เรื่องอุปกรณ์ เสื้อผ้า และสิ่งของส่วนตัวที่เหมาะสมกับถิ่นที่จะไปเยือน และให้นักท่องเที่ยวมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมตัวได้		✓
2.7 มีการเตือนเรื่องการนำอาหารที่จะรับประทาน ซึ่งอาจจะไปสร้างภาระเป็นของเหลือทิ้งในพื้นที่ที่ไปเยือน		✓
2.8 มีการให้ข้อมูลเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวนำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ของแปลกปลอมเข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งมักจะเป็นการนำเข้าไปโดยไม่ตั้งใจ		✓
2.9 มีการให้ข้อมูล เป็นเอกสาร และ/หรือ ระบบการ แนะนำนักท่องเที่ยว (ปฐมนิเทศ หรืออื่น ๆ) ถึง สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ (Do & Don't) ในขณะท่องเที่ยวตามรายการ		✓
2.10 มีการให้ข้อมูล แก่ นักท่องเที่ยวทราบ เกี่ยวกับข้อบังคับในท้องถิ่น		✓
2.11 แนะนำนักท่องเที่ยวทุกคน เรื่อง ระดับความยุ่งยากของการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมที่อาจเกิดจาก การขาดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว		✓
2.12 ไม่ส่งเสริมความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นจริงที่จะได้เห็นสัตว์ป่า และพืชป่า โดยการอธิบายทุก ๆแง่มุมของระบบนิเวศ		✓
2.13 แนะนำเรื่องไม่ให้เก็บของที่ระลึกจากพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ขนนก กระดุก และเปลือกหอย นอกจากว่า ทางการท่องเที่ยวจะยินยอมเป็นกรณีพิเศษ		✓

ข้อ 2.14 – 2.26 เน้นระหว่างการเดินทาง		
2.14 แนะนำเรื่องไม่ให้ซื้อของพื้นเมือง ที่นำมาจาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคุกคาม อาทิ งามช้าง กล้วยไม้ป่า สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น		✓
2.15 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประวัติของวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างชัดเจนและสามารถเห็นได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ		✓
2.16 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น แจ้งให้นักท่องเที่ยวยอมรับความแตกต่าง ยอมรับประเพณีท้องถิ่น		✓
2.17 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่รบกวนคนท้องถิ่น อาทิ ขออนุญาต เมื่อจะถ่ายภาพ มีความสุภาพเรียบร้อย เป็นต้น		✓
2.18 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่องพฤติกรรมเมื่อซื้อสินค้า การให้ทิป และการให้เงินขอทาน เป็นต้น		✓
2.19 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษทั่วไป อาทิ ไม่ใช้โฟม ไม่ใช้สารเคมีในการซักล้างในพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว เป็นต้น		✓
2.20 มีการใช้ทรัพยากรใด ๆ ก็ตามอย่างคุ้มค่าที่สุด อาทิ การใช้วัสดุที่นำมาใช้ใหม่ได้ (วัสดุไม่สิ้นเปลือง) ในการให้บริการนักท่องเที่ยว		✓
2.21 ที่พัก สะอาด ถูกสุขอนามัย (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ถูกสุขอนามัย) ประหยัดพลังงาน		✓
2.22 สุขา สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.23 อาหาร น้ำดื่ม สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.24 พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดี ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่น ๆ		✓
2.25 ผู้ขับพาหนะนั้น ๆ ขับด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ		✓
2.26 กิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างดี อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ชี้อักรยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกกระวังตก เป็นต้น		✓

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม		
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	มี	ไม่มี
3.1 รายการนำเที่ยว ได้บรรจุสาระของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourist)		✓
3.2 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวรายการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ชัดเจน (มีความรู้ในเรื่องที่ตนอธิบาย อย่างถ่องแท้)		✓
3.3 มีการบรรยายสรุปก่อนไปถึงในแต่ละที่ รวมทั้ง เดือนนักท่องเที่ยวถึงพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ในพื้นที่ที่เข้มงวดในการปฏิบัติตัว		✓
3.4 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีความตื่นตัวเป็นพิเศษ และเน้นให้เห็นความสำคัญต่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เปราะบาง และอาจสูญพันธุ์ได้ง่าย		✓
3.5 มีการใช้เวลาบนท้องถนน ขณะเดินทาง เพื่อให้มีการพูดคุยกันในลักษณะที่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้นักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะไปเยือน		✓
3.6 มีระบบสื่อความหมายในพื้นที่ท่องเที่ยว อาทิ ระบบป้าย แผ่นพับ เป็นต้น		✓
3.7 มีการสื่อความหมาย โดยมัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่นตลอดรายการ		✓
3.8 มัคคุเทศก์ เดินทางร่วมไปกับนักท่องเที่ยวตลอดรายการ		✓
3.9 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ		✓
3.10 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีทักษะในการสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ ด้านภาษา ด้านเนื้อหาของสิ่งที่อธิบาย		✓
3.11 ผู้ประกอบการมีการจัดอบรมและ / หรือ ส่งมัคคุเทศก์ พนักงานในระดับต่าง ๆ เข้าอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะ และความมั่นใจในการให้บริการ		✓
3.12 มีการจ้างวิทยากรพิเศษ (นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละรายการ ที่มัคคุเทศก์ไม่มีความรู้พอ		✓
3.13 มัคคุเทศก์มีลูกเล่นในการสื่อความหมาย รู้กาละเทศะ ในการอธิบาย ไม่เครียดเกินไป นักท่องเที่ยวสามารถรับความรู้ความเข้าใจได้อย่างเพลิดเพลิน		✓
3.14 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก	✓	
3.15 เป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานน้อย และเป็นพลังงานที่ไม่ก่อมลพิษ ได้แก่ ☐ จักรยานท่องเที่ยว (ไม่ใช่การแข่งขันใด ๆ) ☒ เดินป่า ☐ เดินศึกษาธรรมชาติ ☒ ดูนก ☐ ล่องแพ ☐ ซี่ม้า ☐ นั่งช้าง ☐ นั่งเกวียน ☒ วาดน้ำ ☐ ดำน้ำ ☐ ล่องเรือ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		✓
3.16 เป็นกิจกรรมที่ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ที่ดีต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม		✓
3.17 นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม		✓

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม		
เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)	มี	ไม่มี
4.1 ผู้ประกอบการ กระจายรายได้สู่ชุมชน อย่างเป็นธรรม		✓
4.2 มีการซื้ออาหาร ผลิตภัณฑ์พื้นเมือง จากชาวบ้านในท้องถิ่นที่ไปเยือน (หลีกเลี่ยงการนำอาหารเข้าไปจากในเมือง)		✓
4.3 มีกาจ้างงานท้องถิ่น และ ค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม อาทิ ☐ ผู้นำทางท้องถิ่น.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ ลูกหาบ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนก่อแพ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำความสะอาด.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนดูแลที่พัก.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำอาหาร.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ การจ้างงานอื่น ๆ ระบุ..... ค่าจ้าง.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ (ไม่มีคนละเงินดั่งที่รักเลย)		✓
4.4 ชุมชนมีโอกาสในการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ตน ได้แก่ การมีสิทธิในการรับ และ / หรือปฏิเสธ การท่องเที่ยวในพื้นที่ตนได้		✓
4.5 ผู้ประกอบการ มีโครงการ ร่วมมือกับท้องถิ่นในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม		✓
4.6 ผู้ประกอบการ จัดสรรงบประมาณ และ / หรืออื่น ๆ อย่างเหมาะสม ในการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของชุมชน อาทิ บำรุงโรงเรียน บำรุงสภาพป่า หรือ กิจกรรม อบรมให้ความรู้ชุมชน เป็นต้น		✓
4.7 มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ตน	✓	
4.8 องค์กรท้องถิ่น และ / หรือ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยการตกลงกันเป็นราย ๆ ไป		✓

บันทึกเพิ่มเติม

1. แนวคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พื้นที่ถูกพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยชุมชนมีสิทธิในการ
กำหนดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง โดยชุมชนมีสิทธิในการ
โดยชุมชนกำหนด อนาคต. ในชุมชนพัฒนาสู่ในทศวรรษ 2562
และภาคีเครือข่าย

2. ผลกระทบด้านบวก

ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในวิถีชีวิต
ชุมชนได้เรียนรู้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง
เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง
และในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง

3. ผลกระทบด้านลบ

ชุมชนได้เรียนรู้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง
และในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง
และในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง

4. การจัดการกับผลกระทบด้านต่าง ๆ

ในชุมชนได้เรียนรู้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง
และในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง

หมายเหตุ แบบสำรวจปรับปรุงเพิ่มเติมจากนักศึกษา ม.แม่โจ้ ม.วลัยลักษณ์ และทีมประสานงาน

แบบสำรวจ ตรวจสอบความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้
โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	มี	ไม่มี
1.1 เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นหลัก	☒	
1.2 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในพื้นที่อย่าง ☒ ถูกกฎหมาย และ ☒ ศีลธรรม	☒	
1.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ ☐ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ ☒ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ☒ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น	☒	
1.4 ☒ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ☒ มีการจัดการให้ความสมบูรณ์นั้น คงอยู่และดียิ่งขึ้น	☒	☒
1.5 มีระบบสื่อความหมายธรรมชาติ ในพื้นที่		☒
1.6 ☒ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ไปบริการนักท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ☒ มีการก่อสร้างในพื้นที่เท่าที่จำเป็นและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้างอย่างคุ้มค่า		☒
1.7 มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก แสงอาทิตย์ ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก ลม ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก น้ำ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		☒
1.8 มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ ☒ ระบบบำบัดน้ำเสีย ☒ ระบบจัดการขยะที่ดี เช่น reused recycled etc. ☒ คุณภาพอากาศดี ☒ คุณภาพชีวิตคน สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ ดี		☒
1.9 สถานที่พัก เป็นที่พักถาวร หรือชั่วคราว ได้แก่ ☐ บังกะโล ☐ รีสอร์ท ☐ บ้านชาวบ้าน (Home Stay) ☐ เต็นท์ ☐ บ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		☒
1.10 มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ได้แก่ ☒ กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน และ จำกัด (Zoning) ☒ กำหนด/จำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ (วัดจากความรู้สึก กำลังสบาย หรือมากเกินไป)		☒

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	มี	ไม่มี
ข้อ 2.1 – 2.13 เน้น ก่อนการเดินทาง		
2.1 มีการแจกเอกสาร ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า (เน้น ความสำคัญของการอ่านก่อนการเดินทาง)		✓
2.2 มีการปฐมนิเทศ เพื่อให้ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า		✓
2.3 มีการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เกี่ยวกับ รายการนำเที่ยว ที่ผู้ประกอบการจัดให้นักท่องเที่ยว		✓
2.4 มีการแจกเอกสาร กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.5 มีการปฐมนิเทศ กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.6 มีการสื่อความที่ชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว เรื่องอุปกรณ์ เสื้อผ้า และสิ่งของส่วนตัวที่เหมาะสมกับดินที่จะไปเยือน และให้นักท่องเที่ยวมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมตัวได้		✓
2.7 มีการเตือนเรื่องการนำอาหารที่จะรับประทาน ซึ่งอาจจะไปสร้างภาระเป็นของเหลือทิ้งในพื้นที่ไปเยือน		✓
2.8 มีการให้ข้อมูลเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวนำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ของแปลกปลอม เข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งมักจะเป็นการนำเข้าโดยไม่ตั้งใจ		✓
2.9 มีการให้ข้อมูล เป็นเอกสาร และ/หรือ ระบบการ แนะนำนักท่องเที่ยว (ปฐมนิเทศ หรืออื่น ๆ) ถึง สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ (Do & Don't) ในขณะที่ท่องเที่ยวตามรายการ		✓
2.10 มีการให้ข้อมูล แก่ นักท่องเที่ยวทราบ เกี่ยวกับข้อบังคับในท้องถิ่น		✓
2.11 แนะนำนักท่องเที่ยวทุกคน เรื่อง ระดับความยุ่งยากของการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมที่อาจเกิดจาก การขาดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว		✓
2.12 ไม่ส่งเสริมความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นจริงที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า และพืชป่า โดยการอธิบายทุก ๆ แง่มุมของระบบนิเวศ		✓
2.13 แนะนำเรื่องไม่ให้เก็บของที่ระลึกจากพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ชนนก กระดุก และเปลือกหอย นอกจากว่า ทางการท่องเที่ยวจะยินยอมเป็นกรณีพิเศษ		✓

ข้อ 2.14 – 2.26 เน้นระหว่างการเดินทาง		
2.14 แนะนำเรื่องไม่ให้ซื้อของพื้นเมือง ที่นำมาจาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคุกคาม อาทิ งาช้าง กล้วยไม้ป่า สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น		✓
2.15 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประวัติของวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างชัดเจนและสามารถเห็นได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ	✓	
2.16 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น แจ้งให้นักท่องเที่ยวยอมรับความแตกต่าง ยอมรับประเพณีท้องถิ่น		✓
2.17 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่รบกวนคนท้องถิ่น อาทิ ขออนุญาต เมื่อจะถ่ายภาพ มีความสุภาพเรียบร้อย เป็นต้น		✓
2.18 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่องพฤติกรรมเมื่อซื้อสินค้า การให้ทิป และการให้เงินขอทาน เป็นต้น		✓
2.19 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษทั่วไป อาทิ ไม่ใช้โฟม ไม่ใช้สารเคมีในการซักล้างในพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว เป็นต้น	✓	
2.20 มีการใช้ทรัพยากรใด ๆ ก็ตามอย่างคุ้มค่าที่สุด อาทิ การใช้วัสดุที่นำมาใช้ใหม่ได้ (วัสดุไม่สิ้นเปลือง) ในการให้บริการนักท่องเที่ยว	✓	
2.21 ที่พัก สะอาด ถูกสุขอนามัย (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ถูกสุขอนามัย) ประหยัดพลังงาน		✓
2.22 สุขา สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.23 อาหาร น้ำดื่ม สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.24 พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดี ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่น ๆ		✓
2.25 ผู้ขับขี่พาหนะนั้น ๆ ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ		✓
2.26 กิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างดี อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ชี้อภัย ยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกกระวังตก เป็นต้น		✓

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม		
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	มี	ไม่มี
3.1 รายการนำเที่ยว ได้บรรจุสาระของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourist)		✓
3.2 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวรายการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ชัดเจน (มีความรู้ในเรื่องที่ตนอธิบาย อย่างถ่องแท้)	✓	
3.3 มีการบรรยายสรุปก่อนไปถึงในแต่ละที่ รวมทั้ง เดือนนักท่องเที่ยวถึงพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ในพื้นที่ที่เข้มางวดในการปฏิบัติตัว		✓
3.4 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีความตื่นตัวเป็นพิเศษ และเน้นให้เห็นความสำคัญต่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เปราะบาง และอาจสูญพันธุ์ได้ง่าย	✓	
3.5 มีการใช้เวลาบนท้องถนน ขณะเดินทาง เพื่อให้มีการพูดคุยกันในลักษณะที่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้นักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะไปเยือน		✓
3.6 มีระบบสื่อความหมายในพื้นที่ท่องเที่ยว อาทิ ระบบป้าย แผ่นพับ เป็นต้น	✓	
3.7 มีการสื่อความหมาย โดยมัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่นตลอดรายการ		✓
3.8 มัคคุเทศก์ เดินทางร่วมไปกับนักท่องเที่ยวตลอดรายการ		✓
3.9 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ	✓	
3.10 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีทักษะในการสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ ด้านภาษา ด้านเนื้อหาของสิ่งที่อธิบาย	✓	
3.11 ผู้ประกอบการมีการจัดอบรมและ / หรือ ส่งมัคคุเทศก์ พนักงานในระดับต่าง ๆ เข้าอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะ และความมั่นใจในการให้บริการ		✓
3.12 มีการจ้างวิทยากรพิเศษ (นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละรายการ ที่มัคคุเทศก์ไม่มีความรู้พอ	✓	
3.13 มัคคุเทศก์มีลูกเล่นในการสื่อความหมาย รู้กาละ เทศะ ในการอธิบาย ไม่เครียดเกินไป นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ความเข้าใจได้อย่างเพลิดเพลิน	✓	
3.14 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก	✓	
3.15 เป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานน้อย และเป็นพลังงานที่ไม่ก่อมลพิษ ได้แก่ ☐ จักรยานท่องเที่ยว (ไม่ใช่การแข่งขันใด ๆ) ☒ เดินป่า ☐ เดินศึกษาธรรมชาติ ☐ ดูนก ☐ ล่องแพ ☐ ซี่ม้า ☐ นั่งช้าง ☐ นั่งเกวียน ☐ ว่ายน้ำ ☐ ดำน้ำ ☐ ล่องเรือ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	✓	
3.16 เป็นกิจกรรมที่ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	✓	
3.17 นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม	✓	

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม		
เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)	มี	ไม่มี
4.1 ผู้ประกอบการ กระจายรายได้ สู่ชุมชน อย่างเป็นธรรม		✓
4.2 มีการซื้ออาหาร ผลิตภัณฑ์พื้นเมือง จากชาวบ้านในท้องถิ่นที่ไปเยือน (หลีกเลี่ยง การนำอาหารเข้าไปจากในเมือง)	✓	
4.3 มีกาจ้างงานท้องถิ่น และ ค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม อาทิ ☐ ผู้นำทางท้องถิ่น.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ ลูกหาบ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนก่อแพ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำความสะอาด.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนดูแลที่พัก.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำอาหาร.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ การจ้างงานอื่น ๆ ระบุ..... ค่าจ้าง.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ (ไม่ชัดเจน)		✓
4.4 ชุมชนมีโอกาสในการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ตน ได้แก่ การ มีสิทธิในการรับ และ / หรือปฏิเสธ การท่องเที่ยวในพื้นที่ตนได้	✓	
4.5 ผู้ประกอบการ มีโครงการ ร่วมมือกับท้องถิ่นในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม		✓
4.6 ผู้ประกอบการ จัดสรรงบประมาณ และ / หรืออื่น ๆ อย่างเหมาะสม ในการ สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของชุมชน อาทิ บำรุงโรงเรียน บำรุงสภาพป่า หรือ กิจกรรม อบรมให้ความรู้ชุมชน เป็นต้น		✓
4.7 มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ตน	✓	
4.8 องค์กรท้องถิ่น และ / หรือ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ ใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยการตกลงกันเป็นราย ๆ ไป		✓

บันทึกเพิ่มเติม

1. แนวคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนที่ประสบปัญหาภัยแล้งจัดตั้งชมรมเพื่อช่วยเหลือกันเอง แลกเปลี่ยน
 ทักษะและการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งได้ริเริ่มในเขตในทอ
 วมและจัดประชุมเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ ปรึกษาหารือและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบค้นข้อมูลและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบค้นข้อมูลและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ผลกระทบด้านบวก

ชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจในกระบวนการพัฒนา (ในมิติที่มองก่อนหน้า)
 การพัฒนาในมิติที่มองก่อนหน้า การพัฒนาในมิติที่มองก่อนหน้า
 การพัฒนาในมิติที่มองก่อนหน้า การพัฒนาในมิติที่มองก่อนหน้า

3. ผลกระทบด้านลบ

มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดปัญหา

4. การจัดการกับผลกระทบด้านต่าง ๆ

ในการพัฒนาชุมชน สืบค้นข้อมูลและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบค้นข้อมูลและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบค้นข้อมูลและ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ แบบสำรวจปรับปรุงเพิ่มเติมจากนักศึกษา ม.แม่โจ้ ม.วลัยลักษณ์ และทีมประสานงาน

แบบสำรวจ ตรวจสอบความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้
โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	มี	ไม่มี
1.1 เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นหลัก	☒	☐
1.2 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในพื้นที่อย่าง ☒ ถูกกฎหมาย และ ☐ ศิลธรรม	☒	☐
1.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ ☐ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ ☐ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ☐ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น	☒	☐
1.4 ☐ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ☐ มีการจัดการให้ความสมบูรณ์นั้น คงอยู่และดียิ่งขึ้น	☒	☐
1.5 มีระบบสื่อความหมายธรรมชาติ ในพื้นที่	☐	☒
1.6 ☐ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ไปบริการนักท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ☐ มีการก่อสร้างในพื้นที่เท่าที่จำเป็นและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้างอย่างคุ้มค่า	☐	☒
1.7 มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก แสงอาทิตย์ ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก ลม ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก น้ำ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	☐	☒
1.8 มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ ☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย ☐ ระบบจัดการขยะที่ดี เช่น reused recycled etc. ☐ คุณภาพอากาศดี ☐ คุณภาพชีวิตคน สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ ดี	☐	☒
1.9 สถานที่พัก เป็นที่พักถาวร หรือชั่วคราว ได้แก่ ☐ บังกะโล ☐ รีสอร์ท ☒ บ้านชาวบ้าน (Home Stay) ☐ เต็นท์ ☐ บ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	☒	☐
1.10 มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ได้แก่ ☐ กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน และ จำกัด (Zoning) ☐ กำหนด/จำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ (วัดจากความรู้สึก กำลังสบาย หรือมากเกินไป)	☐	☒

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	มี	ไม่มี
ข้อ 2.1 – 2.13 เน้น ก่อนการเดินทาง		✓
2.1 มีการแจกเอกสาร ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า (เน้น ความสำเร็จของการอ่านก่อนการเดินทาง)		✓
2.2 มีการประชุมชี้แจง เพื่อให้ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า		✓
2.3 มีการให้ข้อมูลที่จริง เกี่ยวกับ รายการนำเที่ยว ที่ผู้ประกอบการจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว		✓
2.4 มีการแจกเอกสาร กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติ ในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.5 มีการประชุมชี้แจง กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		✓
2.6 มีการสื่อความที่ชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว เรื่องอุปกรณ์ เสื้อผ้า และสิ่งของ ส่วนตัวที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่จะไปเยือน และให้นักท่องเที่ยวมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมตัวได้		✓
2.7 มีการเตือนเรื่องการนำอาหารที่จะรับประทาน ซึ่งอาจจะไปสร้างภาระเป็นของ เหลือทิ้งในพื้นที่ที่ไปเยือน		✓
2.8 มีการให้ข้อมูลเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวนำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ของแปลกปลอม เข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งมักจะเป็นการนำเข้าโดยไม่ตั้งใจ		✓
2.9 มีการให้ข้อมูล เป็นเอกสาร และ/หรือ ระบบการ แนะนำนักท่องเที่ยว (ประชุมชี้แจง หรืออื่น ๆ) ถึง สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ (Do & Don't) ในขณะท่องเที่ยวตามรายการ		✓
2.10 มีการให้ข้อมูล แก่ นักท่องเที่ยวทราบ เกี่ยวกับข้อบังคับในท้องถิ่น		✓
2.11 แนะนำนักท่องเที่ยวทุกคน เรื่อง ระดับความยุ่งยากของการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมที่อาจเกิดจาก การขาดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว		✓
2.12 ไม่ส่งเสริมความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นจริงที่จะได้เห็นสัตว์ป่า และพืชป่า โดยการอธิบายทุก ๆ แง่มุมของระบบนิเวศ		✓
2.13 แนะนำเรื่องไม่ให้เก็บของที่ระลึกจากพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ขนนก กระดุก และ เปลือกหอย นอกจากนี้ว่า ทางการท่องเที่ยวจะยินยอมเป็นกรณีพิเศษ		✓

ข้อ 2.14 – 2.26 เน้นระหว่างการเดินทาง		
2.14 แนะนำเรื่องไม่ให้ซื้อของพื้นเมือง ที่นำมาจาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคุกคาม อาทิ งามช้าง กล้วยไม้ป่า สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น		✓
2.15 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประวัติของวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างชัดเจนและสามารถเห็นได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ		✓
2.16 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น แจ้งให้นักท่องเที่ยวยอมรับความแตกต่าง ยอมรับประเพณีท้องถิ่น		✓
2.17 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่รบกวนคนท้องถิ่น อาทิ ขออนุญาต เมื่อจะถ่ายภาพ มีความสุภาพเรียบร้อย เป็นต้น		✓
2.18 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่องพฤติกรรมเมื่อซื้อสินค้า การให้ทิป และการให้เงินขอทาน เป็นต้น		✓
2.19 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษทั่วไป อาทิ ไม่ใช้โฟม ไม่ใช้สารเคมีในการซักล้างในพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว เป็นต้น		✓
2.20 มีการใช้ทรัพยากรใด ๆ ก็ตามอย่างคุ้มค่าที่สุด อาทิ การใช้วัสดุที่นำมาใช้ใหม่ได้ (วัสดุไม่สิ้นเปลือง) ในการให้บริการนักท่องเที่ยว		✓
2.21 ที่พัก สะอาด ถูกสุขอนามัย (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ถูกสุขอนามัย) ประหยัดพลังงาน		✓
2.22 สุขา สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.23 อาหาร น้ำดื่ม สะอาด ถูกสุขอนามัย		✓
2.24 พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดี ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่น ๆ		✓
2.25 ผู้ขับขี่พาหนะนั้น ๆ ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ		✓
2.26 กิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างดี อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ชี้อักรยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกระวังตก เป็นต้น		✓

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม		
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	มี	ไม่มี
3.1 รายการนำเที่ยว ได้บรรจุสาระของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourist)		✓
3.2 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวรายการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ชัดเจน (มีความรู้ในเรื่องที่ตนอธิบาย อย่างถ่องแท้)		✓
3.3 มีการบรรยายสรุปก่อนไปถึงในแต่ละที่ รวมทั้ง เตือนนักท่องเที่ยวถึงพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ในพื้นที่ที่เข้มงวดในการปฏิบัติตัว		✓
3.4 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีความตื่นตัวเป็นพิเศษ และเน้นให้เห็นความสำคัญต่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เปราะบาง และอาจสูญพันธุ์ได้ง่าย		✓
3.5 มีการใช้เวลาบนท้องถนน ขณะเดินทาง เพื่อให้มีการพูดคุยกันในลักษณะที่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้แก่นักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะไปเยือน		✓
3.6 มีระบบสื่อความหมายในพื้นที่ท่องเที่ยว อาทิ ระบบป้าย แผ่นพับ เป็นต้น		✓
3.7 มีการสื่อความหมาย โดยมัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่นตลอดรายการ		✓
3.8 มัคคุเทศก์ เดินทางร่วมไปกับนักท่องเที่ยวตลอดรายการ		✓
3.9 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ		✓
3.10 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีทักษะในการสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ ด้านภาษา ด้านเนื้อหาของสิ่งที่อธิบาย		✓
3.11 ผู้ประกอบการมีการจัดอบรมและ / หรือ ส่งมัคคุเทศก์ พนักงานในระดับต่าง ๆ เข้าอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะ และความมั่นใจในการให้บริการ		✓
3.12 มีการจ้างวิทยากรพิเศษ (นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละรายการ ที่มัคคุเทศก์ไม่มีความรู้พอ		✓
3.13 มัคคุเทศก์มีลูกเล่นในการสื่อความหมาย รู้กาละ เทศะ ในการอธิบาย ไม่เคร่งเครียดเกินไป นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ความเข้าใจได้อย่างเพลิดเพลิน		✓
3.14 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก		✓
3.15 เป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานน้อย และเป็นพลังงานที่ไม่ก่อมลพิษ ได้แก่ ☐ จักรยานท่องเที่ยว (ไม่ใช่การแข่งขันใด ๆ) ☐ เดินป่า ☐ เดินศึกษาธรรมชาติ ☐ ดูนก ☐ ล่องแพ ☐ ซิม้า ☐ นั่งช้าง ☐ นั่งเกวียน ☐ วาดน้ำ ☐ ดำน้ำ ☐ ล่องเรือ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		✓
3.16 เป็นกิจกรรมที่ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ที่ดีต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม		✓
3.17 นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม		✓

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม		
เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)	มี	ไม่มี
4.1 ผู้ประกอบการ กระจายรายได้สู่ชุมชน อย่างเป็นธรรม		✓
4.2 มีการซื้ออาหาร ผลิตภัณฑ์พื้นเมือง จากชาวบ้านในท้องถิ่นที่ไปเยือน (หลีกเลี่ยง การนำอาหารเข้าไปจากในเมือง)		✓
4.3 มีกาจ้างงานท้องถิ่น และ ค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม อาทิ ☐ ผู้นำทางท้องถิ่น.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ ลูกหาบ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนก่อแพ.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำความสะอาด.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนดูแลที่พัก.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ คนทำอาหาร.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ..... ☐ การจ้างงานอื่น ๆ ระบุ..... ค่าจ้าง.....บาท หรือ ผลประโยชน์อื่น คือ.....ไม่จริง 6026		✓
4.4 ชุมชนมีโอกาสดำเนินการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ตน ได้แก่ การ มีสิทธิในการรับ และ / หรือปฏิเสธ การท่องเที่ยวในพื้นที่ตนได้		✓
4.5 ผู้ประกอบการ มีโครงการ ร่วมมือกับท้องถิ่นในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม		✓
4.6 ผู้ประกอบการ จัดสรรงบประมาณ และ / หรืออื่น ๆ อย่างเหมาะสม ในการ สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของชุมชน อาทิ บำรุงโรงเรียน บำรุงสภาพป่า หรือ กิจกรรม อบรมให้ความรู้ชุมชน เป็นต้น		✓
4.7 มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ตน		✓
4.8 องค์กรท้องถิ่น และ / หรือ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ ใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว โดยการตกลงกันเป็นราย ๆ ไป		✓

แบบสำรวจ ตรวจสอบความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้
โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	มี	ไม่มี
1.1 เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นหลัก	/	
1.2 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในพื้นที่อย่าง ☒ ถูกกฎหมาย และ ☐ ศิลธรรม	/	
1.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ ☐ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ ☒ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ☒ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น	/	
1.4 ☒ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ☒ มีการจัดการให้ความสมบูรณ์นั้น คงอยู่และดีขึ้น	/	
1.5 มีระบบสื่อความหมายธรรมชาติ ในพื้นที่	/	
1.6 ☒ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ไปบริการนักท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ☐ มีการก่อสร้างในพื้นที่เก่าที่จำเป็นและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้างอย่างคุ้มค่า	/	
1.7 มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อนจาก แสงอาทิตย์ ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อนจาก ลม ☒ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อนจาก น้ำ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		/
1.8 มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ ☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย ☒ ระบบจัดการขยะที่ดี เช่น reused recycled etc. ☐ คุณภาพอากาศดี ☒ คุณภาพชีวิตคน สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ ดี	/	
1.9 สถานที่พัก เป็นที่พักถาวร หรือชั่วคราว ได้แก่ ☐ บังกะโล ☐ รีสอร์ท ☒ บ้านชาวบ้าน (Home Stay) ☐ เต็นท์ ☐ บ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	/	
1.10 มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ได้แก่ ☒ กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน และ จำกัด (Zoning) ☒ กำหนด/จำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ (วัดจากความรู้จัก กำลังสบาย หรือมากเกินไป)	/	

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)	มี	ไม่มี
ข้อ 2.1 – 2.13 เน้น ก่อนการเดินทาง		
2.1 มีการแจกเอกสาร ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า (เน้น ความสำคัญของการอ่านก่อนการเดินทาง)	✓	
2.2 มีการปฐมนิเทศ เพื่อให้ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า	✓	
2.3 มีการให้ข้อมูลที่เป็นจริง เกี่ยวกับ รายการนำเที่ยว ที่ผู้ประกอบการจัดให้แก่ นักท่องเที่ยว	✓	
2.4 มีการแจกเอกสาร กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น	✓	
2.5 มีการปฐมนิเทศ กำหนดจริยธรรม และพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น	✓	
2.6 มีการสื่อความที่ชัดเจน ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัว เรื่องอุปกรณ์ เสื้อผ้า และสิ่งของส่วนตัวที่เหมาะสมกับถิ่นที่จะไปเยือน และให้นักท่องเที่ยวมีเวลาเพียงพอที่จะเตรียมตัวได้	✓	
2.7 มีการเตือนเรื่องการนำอาหารที่จะรับประทาน ซึ่งอาจจะไปสร้างภาระเป็นของเหลือทิ้งในพื้นที่ที่ไปเยือน	✓	
2.8 มีการให้ข้อมูลเพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยว้นำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น ของแปลกปลอมเข้าสู่ระบบนิเวศของท้องถิ่น ซึ่งมักจะเป็นการนำเข้าโดยไม่ตั้งใจ	✓	
2.9 มีการให้ข้อมูล เป็นเอกสาร และ/หรือ ระบบการ แนะนำนักท่องเที่ยว (ปฐมนิเทศ หรืออื่น ๆ) ถึง สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ (Do & Don't) ในขณะท่องเที่ยวตามรายการ	✓	
2.10 มีการให้ข้อมูล แก่ นักท่องเที่ยวทราบ เกี่ยวกับข้อบังคับในท้องถิ่น	✓	
2.11 แนะนำนักท่องเที่ยวทุกคน เรื่อง ระดับความยุ่งยากของการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมที่อาจเกิดจาก การขาดประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว	✓	
2.12 ไม่ส่งเสริมความคาดหวังที่อาจเกิดขึ้นจริงที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า และพืชป่า โดยการอธิบายทุก ๆ แง่มุมของระบบนิเวศ	✓	
2.13 แนะนำเรื่องไม่ให้เก็บของที่ระลึกจากพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ชนบก กระดุก และเปลือกหอย นอกจากนี้ว่า ทางการท่องเที่ยวจะยินยอมเป็นกรณีพิเศษ	✓	

ข้อ 2.14 – 2.26 เน้นระหว่างการเดินทาง		
2.14 แนะนำเรื่องไม่ให้ซื้อของพื้นเมือง ที่นำมาจาก ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกคุกคาม อาทิ กล้วยไม้ป่า สัตว์ใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น	✓	
2.15 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถอธิบายคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประวัติของวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างชัดเจนและสามารถเห็นได้ว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ	✓	
2.16 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น แจ้งให้นักท่องเที่ยวยอมรับความแตกต่าง ยอมรับประเพณีท้องถิ่น	✓	
2.17 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่อง พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่รบกวนคนท้องถิ่น อาทิ ขออนุญาต เมื่อจะถ่ายภาพ มีความสุภาพเรียบร้อย เป็นต้น	✓	
2.18 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น อธิบายเรื่องพฤติกรรมเมื่อซื้อสินค้า การให้ทิป และการให้เงินขอทาน เป็นต้น	✓	
2.19 มีการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษทั่วไป อาทิ ไม่ใช้โฟม ไม่ใช้สารเคมีในการซักล้างในพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว เป็นต้น	✓	
2.20 มีการใช้ทรัพยากรใด ๆ ก็ตามอย่างคุ้มค่าที่สุด อาทิ การใช้วัสดุที่นำมาใช้ใหม่ได้ (วัสดุไม่สิ้นเปลือง) ในการให้บริการนักท่องเที่ยว	✓	
2.21 ที่พัก สะอาด ถูกสุขอนามัย (ไม่จำเป็นต้องหรูหรา แต่ถูกสุขอนามัย) ประหยัดพลังงาน	✓	
2.22 สุขา สะอาด ถูกสุขอนามัย	✓	
2.23 อาหาร น้ำดื่ม สะอาด ถูกสุขอนามัย	✓	
2.24 พาหนะ ทุกชนิด มีสภาพดี ไม่ว่าจะเป็น รถยนต์ จักรยาน เรือ แพ และอื่น ๆ	✓	
2.25 ผู้ขับขี่พาหนะนั้น ๆ ขับขี่ด้วยความระมัดระวัง ตลอดรายการ	✓	
2.26 กิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างดี อาทิ ล่องแพ มีชูชีพ ขี้อจักรยาน มีหมวกกันน็อค นั่งช้าง มีเชือกกระวังตก เป็นต้น	✓	

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม		
เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)	มี	ไม่มี
3.1 รายการนำเที่ยว ได้บรรจุสาระของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourist)	✓	
3.2 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น สามารถให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยวรายการนั้น ๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ชัดเจน (มีความรู้ในเรื่องที่ตนอธิบาย อย่างถ่องแท้)	✓	
3.3 มีการบรรยายสรุปก่อนไปถึงในแต่ละที่ รวมทั้ง เตือนนักท่องเที่ยวถึงพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยง ในพื้นที่ที่เข้มงวดในการปฏิบัติตัว	✓	
3.4 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีความตื่นตัวเป็นพิเศษ และเน้นให้เห็นความสำคัญต่อพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่เปราะบาง และอาจสูญพันธุ์ได้ง่าย	✓	
3.5 มีการใช้เวลาบนท้องถนน ขณะเดินทาง เพื่อให้มีการพูดคุยกันในลักษณะที่จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้นักท่องเที่ยวต่อพื้นที่ที่จะไปเยือน	✓	
3.6 มีระบบสื่อความหมายในพื้นที่ท่องเที่ยว อาทิ ระบบป้าย แผ่นพับ เป็นต้น		✓
3.7 มีการสื่อความหมาย โดยมัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่นตลอดรายการ	✓	
3.8 มัคคุเทศก์ เดินทางร่วมไปกับนักท่องเที่ยวตลอดรายการ	✓	
3.9 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีลักษณะของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ	✓	
3.10 มัคคุเทศก์ / ผู้นำทางท้องถิ่น มีทักษะในการสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี อาทิ ด้านภาษา ด้านเนื้อหาของสิ่งที่อธิบาย	✓	
3.11 ผู้ประกอบการมีการจัดอบรมและ / หรือ ส่งมัคคุเทศก์ พนักงานในระดับต่าง ๆ เข้าอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างทักษะ และความมั่นใจในการให้บริการ	✓	
3.12 มีการจ้างวิทยากรพิเศษ (นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละรายการ ที่มัคคุเทศก์ไม่มีความรู้พอ	✓	
3.13 มัคคุเทศก์มีลูกเล่นในการสื่อความหมาย รู้กาลเทศะ ในการอธิบาย ไม่เครียดเกินไป นักท่องเที่ยวสามารถรับความรู้ความเข้าใจได้อย่างเพลิดเพลิน	✓	
3.14 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก	✓	
3.15 เป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงานน้อย และเป็นพลังงานที่ไม่ก่อมลพิษ ได้แก่ ☐ จักรยานท่องเที่ยว (ไม่ใช้การแข่งขันใด ๆ) ☐ เดินป่า ☒ เดินศึกษาธรรมชาติ ☐ ดูนก ☐ ล่องแพ ☐ ชิม้ำ ☐ นั่งช้าง ☐ นั่งเกวียน ☐ ว่ายน้ำ ☒ ดำน้ำ ☒ ล่องเรือ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	✓	
3.16 เป็นกิจกรรมที่ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	✓	
3.17 นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ มีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียม	✓	

บันทึกเพิ่มเติม

1. แนวคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เมื่อชุมชนที่มีแนวคิดในโครงการทัวร์ ฟอร์มลาคูระแล้ว
ก็เริ่มเก็บมาก่อน แล้วจึงมีผลมาเป็นที่จริงมาท่องเที่ยว
โดยผลที่ส่งมาว่ามาขอคนในชุมชน มาบอก

2. ผลกระทบด้านบวก

- ผลกระทบแนวคิดโครงการฟอร์มลาคูระโดยชุมชน
- การเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์
- การรับรู้ของคณะครู อาจารย์
- การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน
- การรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3. ผลกระทบด้านลบ

- ผลกระทบของสังคมกลุ่มธุรกิจ
- การจัดระเบียบเรื่องพื้นที่ใช้สอยชุมชน
- ผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมโดยชุมชน
ในสังคมที่ซับซ้อน

4. การจัดการกับผลกระทบด้านต่าง ๆ

ซึ่งผลกระทบในลักษณะของคณะครูอาจารย์
ซึ่งผลกระทบกับชุมชนแล้ว เพื่อหาข้อดีที่ต่าง ๆ

แบบสำรวจ ตรวจสอบความพร้อมของ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้
โครงการประสานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาคใต้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่		
เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับ ธรรมชาติ (Nature Based Tourism)	มี	ไม่มี
1.1 เป็นพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นหลัก	☒	
1.2 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการในพื้นที่อย่าง ☒ ถูกกฎหมาย และ ☐ ศิลธรรม	☒	
1.3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ ☒ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ ☐ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และ ☐ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น	☒	
1.4 ☒ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ☒ มีการจัดการให้ความสมบูรณ์นั้น คงอยู่และดียิ่งขึ้น	☒	
1.5 มีระบบสื่อความหมายธรรมชาติ ในพื้นที่	☒	
1.6 ☒ มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ไปบริการนักท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ☐ มีการก่อสร้างในพื้นที่เท่าที่จำเป็นและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้างอย่างคุ้มค่า	☒	☒
1.7 มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก แสงอาทิตย์ ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก ลม ☐ ระบบไฟฟ้า พลังความร้อน จาก น้ำ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....		☒
1.8 มีระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ ☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย ☐ ระบบจัดการขยะที่ดี เช่น reused recycled etc. ☐ คุณภาพอากาศดี ☐ คุณภาพชีวิตคน สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ ดี		☒
1.9 สถานที่พัก เป็นที่พักถาวร หรือชั่วคราว ได้แก่ ☐ บังกะโล ☐ รีสอร์ท ☐ บ้านชาวบ้าน (Home Stay) ☒ เต็นท์ ☒ บ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	☒	
1.10 มีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ได้แก่ ☒ กำหนดขอบเขตอย่างชัดเจน และ จำกัด (Zoning) ☐ กำหนด/จำกัด จำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ ความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ (วัดจากความรู้สึก กำลังสบาย หรือมากเกินไป)	☒	☒